

Samenhang tijdelijke lesplaatsen

Concept ondersteuningsplan

© 2013 Nederlands Jeugdinstituut

Het Nederlands Jeugdinstituut heeft dit rapport geschreven op verzoek van het Samenwerkingsverband Koers VO Rotterdam.

Auteur

Corian Messing
c.messing@nji.nl

Nederlands Jeugdinstituut

Catharijnesingel 47
Postbus 19221
3501 DE Utrecht
Telefoon 030 - 230 65 05
Website www.nji.nl
E-mail info@nji.nl

Inhoud

Inleiding	5
1 Overwegingen ten behoeve van het ondersteuningsplan.	7
1.1 Visie werkgroep en Koers VO.....	7
1.2 Professionalisering én expertise	8
1.3 Stappen op weg naar een OPDC	9
2 Het ondersteuningsplan OPDC	13
2.1 Kader, ambitie en visie.....	13
2.2 Doelstellingen	18
2.3 Doelgroep	18
2.4 Toeleiding, en besluitvorming over plaatsing	20
2.5 Programma, functies en activiteiten	23
2.6 Communicatie en samenwerking met de school van herkomst	28
2.7 Werken met een ontwikkelingsperspectief.....	29
2.8 Personeel	30
2.9 Arrangementen en partnerschap	31
2.10 Organisatie, financiering en verantwoordelijkheden	33
2.11 Kwaliteitsbeleid en -bewaking	35
2.12 Het heden als basis voor verandering	37
2.13 Vraagstukken voor de werkagenda: op weg naar verdere invulling van het ondersteuningsplan	42
Het Nederlands Jeugdinstituut: hét expertisecentrum over jeugd en opvoeding	46

Inleiding

Eind 2012 verscheen de notitie 'een passend onderwijsprogramma voor alle leerlingen in het voortgezet onderwijs'. In deze notitie, in maart 2013 aangevuld met een AMvB, legt OCW (voorlopig) vastgelegd welke kaders en ruimte in mogelijkheden het Ministerie biedt voor het inrichten van voorzieningen, gericht op leerlingen die specifieke ondersteuning nodig hebben om de onderwijsloopbaan succesvol af te ronden.

De notitie maakt duidelijk dat met de invoering van passend onderwijs vanaf 1 augustus 2014 in ieder geval vier mogelijke arrangementen zijn te onderscheiden. Dit zijn:

- Extra onderwijsondersteuning op de reguliere school
- OPDC nieuwe stijl, met daarin de mogelijkheid het huidige OPDC, Herstart, Op de Rails en/of rebound te huisvesten
- Symbiose (een onderwijsvorm voor leerlingen die staan ingeschreven in het VSO, maar een deel van het onderwijs in het reguliere VO volgen.
- Voortgezet speciaal onderwijs

Deze rapportage is in opdracht van Koers-VO tot stand gekomen. Ze sluit aan op de stand van zaken rapportage die het NJI tegelijkertijd oplevert met de titel 'Inventarisatie tijdelijke lesplaatsen'. Hierin zijn schoolinterne ondersteunende voorzieningen beschreven en de bovenschoolse voorzieningen binnen de Rotterdamse regio. Deze voorzieningen vallen deels onder 'extra ondersteuning op de reguliere school' en deels gaat het om voorzieningen die deel uit kunnen maken van een OPDC nieuwe stijl. Deze rapportage vormt het fundament om op verder te bouwen: om binnen passend onderwijs tot een goed functionerend OPDC te komen, is eerst goed inzicht in de bestaande situatie vereist.

Opdracht voor de voorliggende rapportage is specifiek in te gaan op de tweede optie uit de OCW-brochure: het inrichten van een OPDC nieuwe stijl en een concept tekst te schrijven voor het ondersteuningsplan dat najaar 2013 gereed moet zijn. De concepttekst sluit aan op het Koersdocument 3.0 van maart 2013 en maakt gebruik van de data zoals vastgelegd in de basiskaart 1.0 (april 2013). Aan de concepttekst voor het ondersteuningsplan gaat een hoofdstuk vooraf, dat ten doel heeft richting te geven aan de opzet van het ondersteuningsplan.

Nederlands Jeugdinstituut,
Corian Messing
Augustus 2013

1 Overwegingen ten behoeve van het ondersteuningsplan.

1.1 Visie werkgroep en Koers VO

Het NJI is sinds de inrichting van reboundvoorzieningen door het Ministerie van OCW in staat gesteld een ondersteuningsprogramma voor reboundvoorzieningen uit te voeren. Binnen dit programma is in 2012 een werkgroep geformeerd, bestaande uit VO-Raad, Projecten Speciaal Onderwijs, LECSO, ex-leden van het landelijk Platform Coördinatoren Samenwerkingsverbanden en het NJI. Deze groep heeft een notitie opgesteld met adviezen en aandachtspunten voor samenwerkingsverbanden die overwegen een OPDC nieuwe stijl in te richten. Een aantal adviezen bespreken we hier in relatie tot de visie en ideeën die Koers VO heeft vastgelegd in het Koersdocument Passend Onderwijs van maart 2013

De kracht van het OPDC nieuwe stijl ligt volgens de NJI-werkgroep in het bieden van maatwerk in de beantwoording van individuele ondersteuningsvragen. Het door de overheid geformuleerde kader biedt voldoende vrijheid om onderling samenhangende en passende onderwijs (zorg)arrangementen in te richten, passend bij de behoefte van leerling en school, met succesvolle afronding van de schoolloopbaan als doel. Daarmee neemt een OPDC vanwege haar expertise een belangrijke positie in binnen het spectrum van ondersteuningsmogelijkheden, gericht op terugkeer naar regulier VO.

Wat is een OPDC nieuwe stijl volgens de werkgroep niet?

Een OPDC kan niet dienen als verlegenheidsoplossing voor de zorgplicht. Het ‘tijdelijk parkeren’ van leerlingen zonder duidelijk doel/ perspectief, of het plaatsen van leerlingen met een structurele, zware problematiek die feitelijk in Cluster 4 thuishoren, leidt tot verstoring van het leerproces van andere OPDC-leerlingen en is evenmin positief voor de leerling die dit betreft. Hiervoor is binnen of buiten het samenwerkingsverband een andere oplossing aan de orde.

Basis en extra ondersteuning

De laatste versie van het referentiekader passend onderwijs (januari 2013) onderscheidt basisondersteuning en extra ondersteuning. Het onderscheid tussen beide is echter verre van eenduidig vastgelegd en laat veel ruimte voor eigen interpretaties per samenwerkingsverband. Koers VO besluit daarom een grijs gebied te accepteren in de overgangen tussen basis, basisplus en extra ondersteuning en stelt geen harde grenzen. Elke school kijkt zorgvuldig per leerling wat de onderwijsbehoefte is. En bepaalt vervolgens met de ouders hoe zij de ondersteuning het best kan vormgeven en wie ze daarbij nodig heeft.

In eerste instantie wil Koers VO ondersteuning thuisnabij en op een reguliere school bieden. In dat geval ligt de verantwoordelijkheid voor het aanbod bij de diverse schoolbesturen: de school is zelf regievoerder over de ondersteuning die zich op de eigen school afspeelt. Het samenwerkingsverband is echter eveneens, of misschien wel bij uitstek, verantwoordelijk voor leerlingen voor wie dit niet voldoende is. Een deel van deze leerlingen zal binnen de ‘extra ondersteuning’ van het OPDC nieuwe stijl adequaat te helpen zijn. De toegang tot deze voorziening is nu, maar zal ook in de toekomst belegd zijn bij het samenwerkingsverband. In de stand van zaken rapportage is toegelicht hoe Koers VO haar verantwoordelijkheid voor deze leerlingen op dit moment vormgeeft.

Met passend onderwijs zal de bestaande situatie veranderen. Allereerst komen de budgetten voor Herstart, Op de Rails en Rebound naar het samenwerkingsverband, gebundeld in de middelen voor lichte ondersteuning. Met deze middelen kunnen geïntegreerde onderwijszorgarrangementen worden gefinancierd. Dit kan op een reguliere school of in een OPDC nieuwe stijl. Een OPDC nieuwe stijl biedt bovenschools georganiseerde lesplekken (een onderwijszorgarrangement) waar leerlingen met een gerichte ondersteuningsvraag tijdelijk onderwijs volgen, met het doel de leerling terug te laten keren in regulier onderwijs. Een OPDC nieuwe stijl moet dus breder gezien worden dan het op dit moment bekende OPDC (orthopedagogisch-didactisch centrum).

De verwachting is dat hiermee meer mogelijkheden komen voor samenwerkingsverbanden om creatieve en innovatieve oplossingen te vinden voor het inrichten van arrangementen.

1.2 Professionalisering én expertise

Binnen Koers VO is gekozen voor een combinatie van een professionaliseringsmodel (door hen omschreven als schoolmodel) en een expertisemodel. In deze combinatie kan men recht doen aan conclusies die in de werkontwikkelingsgroep rebound zijn geformuleerd over de positie van de leraar:

- passend onderwijs kan alleen slagen wanneer de werkvloer en daarmee de leraar centraal staat
- passend onderwijs raakt de kern van het vak van leraar. Het gaat er om dat alles uit leerlingen wordt gehaald, dat talenten worden ontwikkeld en leraren in staat zijn om te gaan met verschillen. Alle kerncompetenties van leraren zijn daarvoor nodig en noodzakelijk
- praktijkgerichte scholing, professionalisering en coaching blijven hard nodig.

In overeenstemming met de doelstelling van passend onderwijs zal de vraag vanuit de scholen in de toekomst steeds vaker worden: ‘wat heb ik nodig als school en wat heb ik nodig als leraar om in deze klas deze leerling met al zijn beperkingen aan een diploma te helpen?’

Deze vraag is zowel voor de basis- als ook voor de extra ondersteuning te beantwoorden. De uitdaging ligt in het komen tot een passend en volledig continuüm van ondersteuning binnen het samenwerkingsverband, in verbinding met ondersteunende partners en al dan niet verbonden met één of meerdere expertisecentra waar alle kennis bij elkaar komt.

Professionalisering én expertise

Koers VO legt enerzijds de nadruk op het versterken van de competenties van de leraar om beter om te kunnen gaan met het gedrag van de leerling, waarbij de school vind- én werkplaats is (het professionaliseringsmodel). Anderzijds kiest zij aanvulling op het primaire proces door de inzet van schoolse, dan wel bovenschoolse voorziening(en) voor tijdelijke opvang. Voor sommige leerlingen is het immers tijdelijk niet mogelijk om onderwijs te volgen op een reguliere school, ook niet met extra ondersteuning (het expertisemodel).

Uitsluitend uitgaan van een schoolmodel, waarin iedere school een deel van het totale budget voor ondersteuning ontvangt om naar eigen inzicht in te zetten voor leerlingen met een ondersteuningsbehoefte, komt onvoldoende tegemoet aan de vragen die op dit moment leven bij scholen en besturen. Het is dan ook aan te raden een deel van het budget van een samenwerkingsverband te reserveren voor bovenschoolse tijdelijk opvang (OPDC), calamiteiten en nieuwe initiatieven.

Dit betekent dat een deel van het budget via een 'expertisemodel' is weg te zetten. In een dergelijk model is een grote(re) rol voor het samenwerkingsverband weggelegd. Het impliceert dat het samenwerkingsverband een coördinerende functie heeft en mede zorg draagt voor een deel van het wettelijk verplichte dekkende aanbod. Het impliceert eveneens minder flexibiliteit in omvang (capaciteit) en de aard van de voorziening. Kiezen voor één of meerdere bovenschoolse voorziening(en) vraagt namelijk om afspraken over de continuïteit in aanbod, alleen dan is blijvend een toevoeging aan het dekkend netwerk te leveren.

Binnen Koers VO zal de invulling van het expertisemodel onder meer betrekking hebben op bovenschoolse tijdelijke opvang in één of meerdere OPDC's, mede omdat de besturen benadrukken dat het in stand houden en organiseren van opvang voor leerlingen in een OPDC een gezamenlijke verantwoordelijkheid betreft. Hierbij is het principe thuisnabijheid te betrekken, door bijvoorbeeld per subregio na te gaan hoe de behoefte aan opvang ligt. Tegelijkertijd moet het organiseren van de opvang financieel haalbaar zijn. Waarbij het ook een mogelijkheid is dat scholen bij gebruik van de opvang zelf een eigen financiële bijdrage meegeven.

1.3 Stappen op weg naar een OPDC

Om tot een afweging te komen in de vele besluiten die zijn te nemen op weg naar de inrichting van een OPDC nieuwe stijl stelt de NJI werkgroep de volgende stappen voor:

Stap 1: analyse van de bestaande situatie

Om tot een gefundeerde keuze te komen in het inrichten van arrangementen en trajecten is eerst een analyse van de huidige situatie nodig. De analyse van de stand van zaken is te koppelen aan visieontwikkeling voor leerlingen met specifieke ondersteuningsvragen en de vraag wat voor hen nodig is. Het schoolondersteuningsprofiel is daarbij dragend: dit geeft per school inzicht in de eigen kracht en mogelijkheden.

Inhoud stand van zaken analyse:

- breng de veelvormigheid van ondersteuningsvragen van leerlingen binnen het samenwerkingsverband in kaart
- verbindt deze aan een inventarisatie van voorhanden zijnde expertise binnen het samenwerkingsverband (expertise van scholen, voorzieningen als Rebound, Op de Rails en Herstart, het voortgezet speciaal onderwijs en de externe dienst van het REC, schoolmaatschappelijk werk e.d.).
- analyseer de stand van zaken in de afgelopen jaren. Hoeveel leerlingen zijn in de afgelopen jaren opgevangen? In welke trajecten en onderwijsvormen? Hoeveel gecombineerde trajecten (combinatie van meerdere geldstromen)? Hoeveel geld was daarvoor nodig?

Een toekomstverkenning begint bij de vraag hoe een samenwerkingsverband tot nu toe het kwetsbare evenwicht tussen noden en middelen heeft geregeld. Betrek daarbij ook de invulling van de ambulante begeleiding en het aantal verwijzingen naar Cluster 3 en 4. Met name de Cluster 4 verwijzingen zijn interessant, omdat in de afgelopen jaren is gebleken dat deze flink kunnen fluctueren. Dergelijke grote fluctuaties zijn in de toekomst bij voorkeur te voorkomen, want deze kunnen leiden tot een snelle uitputting van de middelen.

(in hoeverre is Koers VO hiermee op streek?)

Stap 2: heroverwegen en het toekomstig inrichtingsmodel: smal of breed

Nadat de stand van zaken is geanalyseerd, is het van belang deze opnieuw te overdenken. Dit begint met het formuleren van een visie en van ambities die betrekking hebben op de toekomstige invulling van ondersteuning. Hierin kan het bestuur van het samenwerkingsverband kiezen voor een smalle of een brede invulling van het OPDC.

- smal: het OPDC biedt haar expertise aan door arrangementen uit te voeren, gericht op de in de voorziening geplaatste leerlingen.
- breed: de overdracht van expertise vanuit het OPDC reikt verder. Hierbij gaat het om expertise die vanuit het OPDC (als expertisecentrum) op scholen wordt ingezet, ter versterking van het pedagogisch klimaat en in bredere zin van het proces op de werkvloer. Voorbeelden hiervan zijn advisering op individueel leerlingenniveau, het coachen van leerlingen, het begeleiden van klassen en groepen, dan wel consultatie, advisering aan en coaching van individuele leraren en van teams van leraren.

De 'brede' mogelijkheid is niet expliciet benoemd in de brochure van het ministerie, maar de overheid biedt veel ruimte om de behoefte aan de inrichting en uitvoering van een expertisefunctie naar eigen inzicht vorm te geven. Op basis van besluitvorming van het bestuur voert vervolgens het samenwerkingsverband de regie, regelt de rolverdeling, de afstemming tussen de betrokken partijen en borgt de financiële onderbouwing. Dit alles legt zij vast in het ondersteuningsplan voor de periode 2014-2018.

Binnen Koers VO kan men kiezen voor een verbinding van smal en breed, wanneer men ervoor kiest OPDC en expertisecentra met elkaar te verbinden. In de stad bestaan al expertisecentra, die hun waarde overtuigend hebben laten zien. Nu overweegt men de mogelijkheid om in de regio rondom de stad één of meerdere van deze bredere expertisecentra in te vullen. Er is tevens voorgesteld vaste ambulante begeleiders aan iedere school te verbinden. Ook zij zouden vanuit een OPDC/ expertisecentrum (als uitvalsbasis) kunnen werken.

Stap 3: het ideaalplaatje

Op basis van de stand van zaken en de gezamenlijk geformuleerde visie en ambities is een ideaalplaatje van wenselijke arrangementen en trajecten te formuleren. De keuze voor het inrichten van een OPDC werkt als een inverdienmodel: het bespaart verwijzingen naar het SO en dus geld. En het biedt deze leerlingen een ander toekomstperspectief. Maar realisme is van belang, een OPDC zal zeer zeker nooit het SO kunnen vervangen.

In een ideaalplaatje zijn tevens verblijfsduur en locatie te beschrijven. Het opvangen van een gering aantal leerlingen maakt een voorziening duurder en bovenschoolse opvang is gewoonlijk duurder dan opvang op school. Maar niet iedere leerling is geschikt voor ondersteuning op de eigen school. Bovenschoolse opvang zal dan ook altijd nodig zijn.

Stap 4: de consequenties

Als duidelijk is welke concrete trajecten en arrangementen wenselijk zijn, is het van belang de consequenties in beeld te brengen. Het bepalen van een goede balans tussen wensen en realistische mogelijkheden is een delicate aangelegenheid, die om zorgvuldige afweging vraagt.

1) Inhoudelijke en financiële argumentatie

Expliciteer inhoudelijke én financiële argumenten voor en tegen de nieuwe of vernieuwde inrichting van de ondersteuning en bepaal welke hiervan de consequenties zijn. Maak op basis daarvan heldere beleidskeuzes.

Hierbij zijn onder meer de volgende vragen te stellen:

- passen de bestaande voorzieningen bij het gewenste beeld (of zijn deze mogelijk te duur, te breed opgetuigd, niet passend bij de doelstellingen, etc.)
- maak een analyse van de benodigde en van de beschikbare middelen. Welk budget is benodigd om het ideaalplaatje mogelijk te maken? En welk budget is daadwerkelijk voorhanden? Wie dragen momenteel bij? En wat is te verwachten van de toeleverende scholen? Denk daarbij ook aan een financiële regeling voor het grensverkeer naar en uit naburige samenwerkingsverbanden. Wat kosten de arrangementen en trajecten in een OPDC op jaarbasis extra, dwz: boven de bekostiging die die leerlingen al elders krijgen, omdat ze daar staan ingeschreven (er zijn in Nederland maar weinig leerlingen die helemaal geen bekostigingsgrond hebben). Raadpleeg de kengetallen van het Ministerie, maak een analyse van voorgaande begrotingen en financiële verantwoordingen. Stel een verkenning op van soort en omvang van de huidige initiatieven.
- overleg over de (mogelijke) inzet van (lokale) jeugdhulp met de gemeente.

De inrichting van een OPDC nieuwe stijl moet ook op langere termijn financieel solide zijn om de arrangementen en trajecten structureel te continueren. Een bedrijfseconomische analyse, in combinatie met goed inzicht in de bestaande geldstromen en een goed ontwikkeld kostenbewustzijn is daarom essentieel voor een financieel gezonde onderneming, die geen risico vormt voor de financiën van het SWV.

Tegelijkertijd: opvang en onderwijs in één van de arrangementen van een OPDC voorkomt schooluitval en daarmee maatschappelijke kosten. Ook de opbrengsten in termen van het voorkomen van VSV en maatschappelijke uitval zijn te kapitaliseren.

2) Personeelsanalyse

Algemeen: een OPDC functioneert onder verantwoordelijkheid van het bestuur van een samenwerkingsverband. Wat betreft de personele inzet zijn onder meer de volgende vragen te stellen:

- hoeveel FTE is in de toekomst nodig en hoeveel is momenteel in dienst? Houdt daarbij rekening met een in de regio te verwachten stijging of daling in leerlingaantallen.
- bij wie is het personeel in dienst en wie verzorgt de aansturing?
- beschikken de docenten die leerlingen langer dan drie maanden lesgeven over bevoegd- en bekwaamheidseisen volgens de W.V.O? Indien dit niet het geval is, hoe zal dan de overgangperiode benut worden?
- is het personeel voldoende toegerust voor haar taken?

Afgezien van de wettelijke vereisten, is het van belang goed in te schatten welke competenties nodig zijn en of het personeel over voldoende competenties en expertise beschikt. Personeel in een OPDC moet bijvoorbeeld:

- flexibel in inzet zijn. Met een kleine groep kunnen werken, maar ook trainingen en individuele advisering kunnen bieden.
- het vertrouwen van VO-docenten weten te winnen, ondersteunend zijn aan het VO, blijkend uit concrete resultaten en tegelijkertijd een onafhankelijke koers kunnen varen.

- over kunnen schakelen naar andere werkzaamheden, die op dat moment beter passen bij de behoeften op de VO-scholen in het SWV.

Continuïteit is uiterst essentieel: bij voorkeur verschijnt op iedere VO-school steeds dezelfde persoon vanuit het OPDC. Dit onderschrijft Koers VO door te benadrukken dat van de kernpartners op de scholen wordt verwacht dat zij met vaste vertegenwoordigers werken.

2 Het ondersteuningsplan OPDC

Vooraf

Dit hoofdstuk bevat de concepttekst voor de paragraaf in het ondersteuningsplan 2014 – 2017 die betrekking zal hebben op het inrichten van de bovenschoolse ondersteuning in het OPDC nieuwe stijl.

Als een samenwerkingsverband besluit tot het inrichten of in stand houden van één of meerdere OPDC's als onderdeel van het dekkend aanbod voor leerlingen, dan moet dit worden opgenomen in het ondersteuningsplan. Ook komt in het ondersteuningsplan te staan welke leerlingen in aanmerking kunnen komen voor het volgen van (een deel van) het onderwijsprogramma op een OPDC. Het zal scholen en ouders duidelijk moeten zijn hoe en wanneer zij gebruik kunnen maken van een tijdelijk bovenschools arrangement. Uitgangspunt vanuit de wet is dat een leerling, na verblijf in een OPDC terugkeert in het reguliere onderwijs. De reguliere school blijft dan ook verantwoordelijk voor de schoolloopbaan van de leerling.

In dit hoofdstuk is de besluitvorming binnen Koers VO verbonden met de door de overheid vastgelegde richtlijnen voor de inrichting van een OPDC nieuwe stijl, zoals dat met ingang van 1 augustus 2014 kan functioneren. Bronnen zijn de in december 2012 verschenen brochure 'een passend onderwijsprogramma voor alle leerlingen in het voortgezet onderwijs' en de in maart 2013 verschenen concept AMvB (Nota van toelichting).

In het ondersteuningsplan zijn de volgende onderdelen uitgewerkt:

- ambitie en visie
- de doelstellingen voor de voorziening (voor het samenwerkingsverband, de school, de leerling, de ouders);
- beschrijving van de doelgroep; welke leerlingen komen in aanmerking voor het volgen van (een deel van) het onderwijsprogramma op een OPDC
- procedures voor toeleiding, aanmelding, besluitvorming over plaatsing en de betrokkenen bij die besluitvorming;
- overzicht van het programma, de functies van een OPDC en de activiteiten;
- afspraken over communicatie tussen de voorziening en de school van herkomst;
- werken met een ontwikkelingsperspectief (verwachte uitstroomniveau en overzicht van de uit te voeren activiteiten);
- uitvoerende functionarissen (overzicht personeel, competenties, taken, aard van rechtspositionele aanstelling);
- organisatie en verantwoordelijkheden (leidinggeven, aansturing, overlegstructuur);
- kwaliteitsbeleid en -bewaking, waaronder ook de monitoring van de leerlingstromen.

2.1 Kader, ambitie en visie

Ieder samenwerkingsverband VO kan op basis van artikel 17a, lid 10a van de Wet op het voortgezet onderwijs kiezen voor het inrichten van een OPDC nieuwe stijl (of OPDC 2.0), dit om het onderscheid met de nu al bestaande OPDC's aan te geven.

Lid 10a. Het samenwerkingsverband kan een of meer voorzieningen in het samenwerkingsverband aanduiden als «orthopedagogisch-didactisch centrum», met het oog op de doelstelling, bedoeld in het tweede lid.

In een OPDC nieuwe stijl komen leerlingen die meer nodig hebben dan de basisondersteuning die de VO-school kan bieden (zij overstijgen in ondersteuningsbehoefte het schoolondersteuningsprofiel). Het gaat om leerlingen bij wie een op maat gesneden orthopedagogische en orthodidactische benadering is geboden en die tijdelijk niet in staat zijn onderwijs te volgen op de eigen reguliere school, ook niet met extra ondersteuning. In een OPDC kunnen een al bestaand OPDC, alsmede de vroegere voorzieningen voor Herstart, Rebound en Op de Rails zijn ondergebracht, mits deze voorzieningen voldoen aan de wettelijke voorwaarden (zie wettelijk kader).

Wettelijk kader

(concept AMvB)

De nadere voorwaarden aan een OPDC zijn:

1. Het samenwerkingsverband moet het inrichten of voortzetten van een OPDC in het *ondersteuningsplan* vermelden
2. Het samenwerkingsverband moet tevens in het ondersteuningsplan vermelden welke leerlingen in aanmerking kunnen komen voor het volgen van (een deel van) het onderwijsprogramma op een OPDC
3. Leerlingen die zijn ingeschreven bij een school mogen gedurende hoogstens twee jaren (een gedeelte van) het onderwijsprogramma volgen bij een OPDC
4. Het onderwijs van leerlingen die langer dan drie maanden een programma volgen bij het OPDC moet worden gegeven door docenten die voldoen aan de bevoegd- en bekwaamheidseisen zoals die zijn vastgelegd in de Wet op het voortgezet onderwijs.

Verder is het volgende in acht te nemen:

- Op basis van de Leerplichtwet 1969 is de school van inschrijving verantwoordelijk voor de verzuimregistratie van een leerling die tijdelijk geplaatst is op een OPDC.
- De leerlingen tellen voor de opbrengstbepaling mee bij de school waar de leerling is ingeschreven. De Inspectie kan via het reguliere toezicht het schoolbestuur aanspreken op de gerealiseerde toegevoegde waarde van het tijdelijke onderwijs op het OPDC. De Inspectie compenseert scholen bij de beoordeling van de resultaten indien de school veel leerlingen heeft met een lwoo-indicatie en/of leerlingen met een sociaaleconomisch zwakkere achtergrond. Plaatsing van leerlingen in een OPDC is niet automatisch een indicator voor compensatie.
- Door een OPDC verplicht deel uit te laten maken van (het ondersteuningsplan) van het samenwerkingsverband en door het mogelijk te maken om bij AMvB nadere voorschriften voor een OPDC in het voortgezet onderwijs te geven, kan de Inspectie toezicht houden op het aantal OPDC en de kwaliteit van onderwijs in de OPDC.

Uitgangspunten Koers VO

Centraal staat de gedachte dat zowel onderwijs als ondersteuning op de reguliere VO- school plaatsvinden. De school is verantwoordelijk voor goed onderwijs en voor de passende ondersteuning bij het succesvol afronden van de schoolloopbaan. Pas in tweede instantie, als het echt niet anders

kan, is een beroep te doen op de ondersteuningsvoorzieningen in het samenwerkingsverband. Vandaar het bondige motto: sterke basis, steun waar nodig en speciaal als het moet.

Als uitgangspunten heeft Koers VO geformuleerd:

- Elke school zorgt actief voor een passend onderwijs(zorg)aanbod voor haar leerlingen en is hiervoor zelf verantwoordelijk
- Het SWV Koers VO zorgt actief voor een dekkend onderwijs(zorg)aanbod voor alle leerlingen in de regio (inclusief thuisnabij onderwijs) en is verantwoordelijk voor het school overstijgende aanbod
- Elke leerling op de juiste plek

Aangevuld met:

- Een voorziening met tijdelijke lesplaatsen neemt leerlingen van meerdere VO-scholen op
- De leerling blijft ingeschreven op de VO-school en de VO-school blijft verantwoordelijk.

Bij de inrichting van een OPDC nieuwe stijl hanteert Koers VO de volgende uitgangspunten

- tijdelijke bovenschoolse ondersteuning is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle besturen. Samen nemen we deze verantwoordelijkheid en ook het risico dragen we samen.
- de functie van het OPDC (bijvoorbeeld opvang) is vastgelegd.
- de rol en verantwoordelijkheid van de school waar de leerling is ingeschreven is vastgelegd en er is een innige verbinding tussen de voorziening en de school.
- de reguliere school is en blijft verantwoordelijk voor de schoolloopbaan van de leerling.
- aan de voorkant wordt meteen de terugkeer afgesproken. De school stelt in overleg met de ouders een ontwikkelingsperspectief op en stemt af met de kernpartners. In het ontwikkelingsperspectief formuleert de school een gerichte (integrale) ondersteuningsvraag aan het OPDC. In die zin heeft zij 'de regie' over de ondersteuning. Doel is om de leerling te laten terugkeren in het reguliere voortgezet onderwijs.
- de doelgroep voor een OPDC bestaat uit leerlingen bij wie sprake is van een ondersteuningsbehoefte op meerdere terreinen (multiproblematiek) en bij wie op schoolniveau echt geen andere oplossing mogelijk is (ofwel: op schoolniveau is alles gedaan, inclusief het benutten van expertise van kernpartners, collega VO- en VSO-scholen).
- gezien de ondersteuningsbehoefte op meerdere terreinen, is een integraal arrangement gevraagd. Een OPDC is daarom een voorziening waar integrale onderwijszorgarrangementen voor groepen leerlingen worden geboden. Een OPDC plaatsing is niet aan de orde, wanneer alleen didactische ondersteuning nodig is.
- het bieden van onderwijszorgarrangementen betekent dat naast onderwijs andere partijen mede verantwoordelijk zijn voor de vormgeving, bekostiging en uitvoering van de arrangementen. Het onderwijs kan dit niet alleen, maar moet effectief samenwerken met gemeenten en zorgpartners. De zorgcoördinator vormt de schakel naar ondersteuning vanuit vier kernpartners: leerplicht, jeugdgezondheidszorg, (school)maatschappelijk werk en het samenwerkingsverband.
- het samenwerkingsverband wil afspraken maken met de gemeenten in de regio en de aanbieders van het jeugdhulpdeel van de arrangementen.

Ambitie

Als ambitie geldt voor Koers VO het realiseren van de doelstelling dat geen leerling thuis komt te zitten en een diploma haalt, op weg naar een startkwalificatie. Daartoe is het inrichten van een

dekkend netwerk een vereiste. Eén of meerdere OPDC's, in aanvulling op het schoolmodel, zijn daarin een voornaam onderdeel.

De gezamenlijke besturen hebben zich uitgesproken voor de inrichting van één, dan wel meerdere (regionale) OPDC's. Hierbij zijn de volgende Koers VO uitgangspunten van belang:

- De nadruk ligt niet op het creëren van meer of ander aanbod, maar op het flexibel en creatief inspelen op de ondersteuningsbehoefte, bij voorkeur en zoveel mogelijk binnen de eigen school. Een dekkend netwerk inrichten is een opgave die in gezamenlijkheid is uit te voeren, vanuit het besef dat 'het geheel meer is dan de som der delen'. Samen kunnen scholen nieuwe oplossingen creëren voor leerlingen. Dat wordt succesvol, wanneer scholen handelen vanuit vertrouwen en weten wat zij aan elkaar hebben. Een beeld is om te denken in 'kringen van scholen die elkaar helpen' (zonder dat dit vaststaande groepen hoeven te zijn). Het samenwerkingsverband kan hierop regie voeren.
- Vanwege de schaalgrootte binnen Koers VO is het wenselijk om het netwerken en elkaar leren kennen in subregio's te organiseren. Bovendien is dan het principe van thuisnabijheid vorm te geven.
- De vraag van de leerling staat centraal: 'Wat heeft deze jongere nodig?'. Daarbij staat niet het analyseren van problemen, maar vooral het denken in mogelijkheden centraal.
- Binnen het samenwerkingsverband is een centrale plek van belang, waar scholen in geval van handelingsverlegenheid of een crisissituatie terecht kunnen. Het huidige Onderwijszorgloket Koers VO kan in deze behoefte voorzien. In de afgelopen jaren hebben de consultants veel ervaring opgedaan met het geven van handelingsgerichte adviezen en samen met de school zoeken naar een passende plek voor een leerling. Een nieuwe taak kan besluitvorming over verwijzen naar een OPDC in de regio Rotterdam zijn.

Visie op de positie van een OPDC binnen het 'dekkend netwerk'

De gezamenlijke besturen stellen voor de behoefte aan ondersteuning in een continuüm op te pakken. Op die manier beschikt het samenwerkingsverband over een dekkend netwerk, dat het mogelijk maakt op iedere individuele vraag een passend antwoord te geven en dat is weer van belang omdat het samenwerkingsverband anders niet in staat zal zijn aan haar wettelijke zorgplicht te voldoen.

Een dekkend netwerk houdt in dat elke leerling zonder onderbrekingen, binnen korte tijd en in de bij de leerling meest passende vorm van onderwijs, zo dicht mogelijk bij huis, onderwijs kan volgen. Bij een dekkend netwerk gaat het verder om:

- een thuisnabije plek voor elke leerling
- een efficiënte en effectieve organisatie van processen, inclusief planmatig werken
- een goede samenwerking tussen scholen
- flexibel inzetten van expertise en samenwerking met partners

Het realiseren van een passende plek gaat ook over een voor de leerling goede match van vraag en aanbod. Het antwoord op deze vraag ziet Koers VO als een gezamenlijke verantwoordelijkheid en van groot belang, ook omdat de Onderwijsinspectie toezicht gaat houden op dit onderwerp.

Het door Koers VO voorgestelde dekkend netwerk bestaat uit de volgende onderdelen. Daarbij is duidelijk dat het onderwijs niet in staat is een dekkend aanbod alleen te garanderen. Partners zijn nodig om samen arrangementen vorm te geven en uit te voeren.

Ondersteuning op school

(Basis - Basisplus - incidentele of beperkte extra ondersteuning in het VO).

Elke school biedt basis en basispluondersteuning. In mei 2013 hebben de gezamenlijke besturen uitgesproken dat zij het eveneens van belang vinden dat elke schoollocatie 'extra ondersteuning' kan bieden. Dit is te zien als een moreel appèl: elke locatie neemt een deel voor zijn rekening. De variant om per bestuur een aandeel te leveren, heeft niet de voorkeur. Dit zou tot ongewenste leerlingstromen in subregio's kunnen leiden en tot een te grote belasting voor enkele scholen. Tegelijkertijd is duidelijk dat niet elke school alles kan optuigen als het gaat om extra ondersteuning. De ruimte moet er zijn om zich te richten op één domein. Uitgangspunt kan zijn dat iedere school voor 1 tot 2% van de eigen leerlingen extra ondersteuning biedt, in de vorm van maatwerk of groepsarrangementen. Echter: een target zegt niet zo veel. Misschien is het beter dat scholen in hun schoolplan opnemen hoe er gericht gewerkt wordt aan 'omgaan met verschillen'. (Dit is nog uit te werken). Een gemeente zou een dergelijk arrangement kunnen ondersteunen.

OPDC

Structurele extra (tijdelijke) ondersteuning die de mogelijkheden op de reguliere school overstijgt. Doel is en blijft terugkeer naar regulier onderwijs, de leerling is en blijft ingeschreven op de school van herkomst. De toeleverende school kan ook een reguliere VO-school zijn die de inschrijving van een aanstaande brugklasser accepteert, of van een leerling die de overstap naar regulier vanuit speciaal onderwijs maakt.

VSO

Structurele en intensieve extra ondersteuning in het VSO. Meerdere arrangementen zijn onder het VSO te plaatsen:

- onderwijs in het VSO, met een toelaatbaarheidsverklaring die drie jaar geldig is. Een deel van de VSO-scholen is te zien als 'school', dat wil zeggen als vaste leerplek voor leerlingen die door hun beperking niet in staat geacht zijn onderwijs op een reguliere school te volgen.
- onderwijszorgarrangementen binnen VSO- scholen die op de locatie een gecombineerde aanpak van onderwijs en ondersteuning bieden (denk aan De Fjord en MFC Brainpark)
- symbiose. Expliciet is de voorkeur kenbaar gemaakt om symbiose 'in ere te herstellen', ofwel meer gebruik te maken van de mogelijkheid dat leerlingen die op het VSO staan ingeschreven een deel van het onderwijs op een reguliere school volgen.
- Het VSO als tijdelijke voorziening. In dat geval vangt het VSO leerlingen op die voor een bepaalde periode (dus tijdelijk) gebaat zijn bij een speciale setting.

Het Rijnmonds perspectief

Het samenwerkingsverband staat ook voor kwetsbare leerlingen die niet in staat zijn een startkwalificatie te behalen. Deze jongeren zijn te vinden in het praktijkonderwijs, het speciaal onderwijs, maar ook in het vmbo. Voor deze jongeren zijn al vele initiatieven ontwikkeld, zoals leerwerktrajecten, wijkscholen, Boris, plusvoorzieningen en de oprichting van de werkschool. Gesteund door beleidswijzigingen op diverse terreinen is nu het moment gekomen om voor deze jongeren tot optimale verbindingen te komen.

2.2 Doelstellingen

Het samenwerkingsverband vervult met de inrichting van een bovenschoolse zorgvoorziening haar zorgplicht wat betreft het organiseren van adequate ondersteuning voor *alle* leerlingen die binnen de regio van Koers VO naar school gaan en voldoet daarmee tevens aan de verantwoordelijkheid die onderwijs en gemeente delen voor het welzijn en de goede ontwikkeling van leerlingen, dan wel inwoners van een gemeente.

De ondersteuning die in een OPDC wordt geboden heeft als centraal doel een leerling met problemen op meerdere leefgebieden in regulier VO optimale kansen te geven de schoolloopbaan succesvol af te ronden en daarmee de kans op een startkwalificatie te vergroten. Het OPDC is te zien als het sluitstuk in de reguliere leerlingenzorg: slaagt een leerling er in het OPDC niet in regulier onderwijs te volgen, dan is aan te nemen dat terugplaatsen in regulier niet meer aan de orde is.

Zonder de extra ondersteuning in een OPDC is aan te nemen dat een leerling zou uitvallen en een thuiszitter of voortijdig schoolverlater wordt, dan wel af zou stromen. Niets doen zou in ieder geval tot soms hoge maatschappelijke kosten leiden in de (nabije) toekomst.

Een afgeleide doelstelling is de doelstelling het reguliere VO te ontlasten en te ondersteunen in het onderwijs aan zeer moeilijke leerlingen.

2.3 Doelgroep

De keuze om in principe de ondersteuning op de reguliere school plaats te laten vinden, tenzij het echt niet anders kan, zal leiden tot verzwaring van de doelgroep OPDC.

Daaraan dragen meerdere factoren bij:

- Versterking van de pedagogische bagage van leraren maakt dat zij beter waarnemen, beter in staat zijn te differentiëren en meer alternatieven in het handelingsrepertoire (‘de gereedschapskist’) hebben.
- Verbetering in het pedagogisch klimaat leidt tot minder uitstoting en meer tolerantie voor ‘afwijkend gedrag’, zowel bij leraren als leerlingen.
- Versterking van de ondersteuning op school (denk aan de inzet op locatie van de bekende gezichten van de kernpartners) leidt ertoe dat meer problemen ter plekke worden opgelost.

Verwijzen naar een OPDC is een oplossing voor leerlingen uit het regulier onderwijs bij wie men ondanks alle voorafgaande inzet en bemoeienis ernstig handelingsverlegen is en blijft. Verwijzen naar een andere reguliere VO-school is om wat voor reden dan ook evenmin aan de orde, of niet geslaagd. De doelgroep van een OPDC zal daarom bestaan uit leerlingen met multiproblematiek, onder wie een groot aantal ‘overbelaste jongeren’. Zij hebben behoefte aan ondersteuning op meerdere terreinen, maar horen in principe wel thuis in regulier onderwijs.

Een OPDC biedt deze leerlingen een kans om zich te ontwikkelen en daarmee te laten zien dat zij in staat zijn regulier onderwijs te volgen.

Wat problematiek betreft, geldt in algemene zin dat niet zozeer de aard van de problematiek relevant is, als wel de ernstige mate van handelingsverlegenheid die deze binnen het regulier VO oproept.

Daarnaast zijn twee specifieke doelgroepen op te vangen:

Toeleiden arbeidsmarkt: een deel van de leerlingen op een tijdelijke lesplaats blijkt niet meer geschikt te zijn voor regulier VO. Het zijn leerlingen die momenteel overwegend in Op de Rails en Herstart binnen het Educatief Centrum zijn aan te treffen, waar zij na een observatieperiode verder

gaan in leerwerktrajecten en arbeidstoeleiding. Deze route is uit te werken in een arrangement voor een deel van de OPDC-doelgroep.

Thuiszitters: Een OPDC kan een voorname rol spelen in de herintegratie van thuiszitters. Een aangepast arrangement binnen het OPDC kan hen gefaseerd laten wennen aan een school ritme, werken aan schoolse vaardigheden, waaronder een goede werkhouding, motivatie en herstel van gezagsverhoudingen in de relatie leerling – leraar. In het samenspel tussen VO-school en OPDC is per leerling vast te stellen óf de leerling nog in staat zal zijn regulier onderwijs te volgen en zo ja, gezamenlijk maatwerk in het terugleiden te ontwikkelen.

Afgrenzing

Speciaal onderwijs: een leerling, bij wie bij voorbaat al duidelijk is dat hij niet in staat is, of in de toekomst zal zijn om regulier onderwijs te volgen, is niet geschikt voor plaatsing in een OPDC. Dat zou een onnodige omweg opleveren (zie 2.5: uitzondering is een beroep op de ‘wachtkamerfunctie’). Verder is geopperd om leerlingen bij wie in regulier VO al sterke aanwijzingen bestaan dat VSO meer passend is, te voorzien van een ‘korte termijn beschikking’, zodat deze leerlingen gedurende een afgesproken periode alvast meedraaien op een VSO-school en niet eerst de tussenstap via een OPDC zetten. Nadeel daarvan is dat de weg terug naar regulier onderwijs aanzienlijk moeilijker is. Dit is dan ook alleen aan te raden bij leerlingen die hoogst waarschijnlijk in het VSO passen.

Verslaafden: te overwegen valt jongeren met een verslaving niet te plaatsen. Zolang de verslaving hen beheerst, zijn zij vaak onvoldoende in staat te profiteren van de geboden ondersteuning. Voor hen is een aangepast arrangement nodig.

Nieuwe doelgroepen

Het heeft voordelen een apart arrangement in te richten voor *havo/vwo-leerlingen*, waarin een zwaarder accent is te leggen op het bijhouden van schoolwerk en waar een sterker beroep mogelijk is op reflectie en zelfinzicht. De mogelijkheid een eigen arrangement voor havo/vwo in te richten, is allereerst afhankelijk van de bepaling van de omvang van deze doelgroep: is er voldoende vraag? En is dit te organiseren? Valt de marktverkenning positief uit, dan is met een apart arrangement beter aan te sluiten op de specifieke behoeften in deze doelgroep, bijvoorbeeld wat betreft het onderwijsprogramma, geschikte docenten, een BINAS-lokaal, etc.

Het is te overwegen om een apart arrangement voor *mbo-leerlingen* in een OPDC op te nemen. Inmiddels is in heel Nederland ervaring opgedaan met het opvangen van mbo-leerlingen in (mbo)rebounds. Dat heeft duidelijk gemaakt dat bij deze doelgroep gedragsverbetering nog sterker centraal staat dan in de momentane OOV-groep. Momenteel zijn er in Nederland rebounds die tot een samenwerkingsverband VO behoren en openstaan voor leerlingen uit niveau 1 van het ROC. Of: VO-leerlingen die uit willen stromen naar een ROC, mogen zich in de VO-rebound voorbereiden op hun start op AKA-niveau, dan wel alvast een deel van de AKA-opleiding volgen (binnenkort Entree opleiding).

Echter: voor de Rotterdamse situatie geldt dat de plusmiddelen onderdeel zijn van de huidige programma's van de VSV convenanten (geldig tot en met schooljaar 2014 - 2015) en daarin ‘vast’ zitten. Daarnaast maakt de OCW-publicatie 2012 duidelijk dat de plusmiddelen niet binnen een OPDC constructie zijn onder te brengen. Aparte arrangementen zouden dan ook altijd voort moeten komen uit een vorm van samenwerking tussen samenwerkingsverband en bestuur ROC's.

Verder is te denken aan aparte arrangementen voor de *bovenbouw basisonderwijs*. Blijkend uit de jaarrapportages van de projecten speciaal onderwijs (landelijk gezien) is de behoefte aan plaatsen in het basisonderwijs stijgend. Er zijn basisschoolleerlingen bij wie is aan te nemen dat zij op termijn regulier voortgezet onderwijs kunnen volgen. Zij zijn alvast in te schrijven op een reguliere VO-school, maar starten ter voorbereiding eerst op een OPDC. De voorbereidingsperiode kan in lengte variëren van enkele weken of maanden, tot maximaal twee jaar. Voor deze zeer jonge leerlingen geldt dat zij op grond van hun vaak nog wat kinderlijke belevingswereld het beste in een eigen groep zijn op te vangen.

Als variant hierop is een regeling te treffen voor opvang van en onderwijs aan gedragsmoeilijke of thuiszittende leerlingen uit het basisonderwijs. De gelden hiervoor (voorheen Op de Rails en Herstart) komen nu ook bij het samenwerkingsverband passend onderwijs VO binnen.

2.4 Toeleiding, en besluitvorming over plaatsing

De vraag naar de toeleiding naar het OPDC is direct verbonden met een bredere vraag naar beheersing van alle leerlingenstromen binnen een samenwerkingsverband. In iedere regio is sprake van een bestaand evenwicht tussen voorzieningen en leerlingenstromen. Nieuwe voorzieningen, maar ook wijzigingen in doelstellingen en doelgroep hebben direct gevolgen voor deze balans. Zo kan het besluit meerdere OPDC's in te richten mogelijk op termijn leerlingenstromen doen verschuiven met kans op onbedoelde neveneffecten. Voorbeelden zijn wachtlijsten of uitholling van bestaande voorzieningen. In de inrichting zoals Koers VO die momenteel voorstaat, zijn dergelijke negatieve effecten nog niet voorzien, maar het is zaak hierop bedacht te zijn.

Koers VO kiest voor het principe de ondersteuning van leerlingen zo veel mogelijk binnen de school uit te voeren. Het komt echter voor dat de school niet de gewenste oplossing kan bieden. De school heeft de ondersteuningsroutes doorlopen en een goed dossier opgesteld waarin duidelijk gedocumenteerd is dat de school alles heeft gedaan wat verwacht kan worden. Hieruit blijkt dat een tijdelijke of permanente andere onderwijsplek de beste optie is. In dat geval zijn er drie opties:

1. Toelating op een andere reguliere school die wel de benodigde ondersteuning kan bieden (hierover zijn afspraken gemaakt tussen scholen onderling in het kader van de zorgplicht).
 2. Toelating op een VSO school.
 3. Plaatsing op een tijdelijke lesplaats op een OPDC
- Voor optie 2 en 3 geldt dat de toelating altijd loopt via het samenwerkingsverband.

Wettelijk kader

Routes naar het OPDC:

- Een leerling staat ingeschreven op een reguliere VO- school en volgt tijdelijk onderwijs op een OPDC.
- Een leerling staat ingeschreven op een school voor (speciaal) basisonderwijs, maar is nog niet klaar voor het reguliere voortgezet onderwijs. De leerling wordt alvast ingeschreven op een reguliere school voor voortgezet onderwijs, maar volgt eerst tijdelijk onderwijs op een OPDC.
- Een leerling staat ingeschreven op een school voor (V)SO, komt niet in aanmerking voor een nieuwe toelaatbaarheidsverklaring, maar is ook nog niet klaar voor het reguliere VO. De leerling wordt alvast ingeschreven op een reguliere VO- school, maar volgt tijdelijk onderwijs op een OPDC.

In beide laatstgenoemde situaties moet een VO-school bereid zijn de leerling in te schrijven en in overleg met de school voor (speciaal) basisonderwijs, dan wel de school voor (V)SO een ontwikkelingsperspectief voor de leerling op te stellen. Het kan daarmee niet zo zijn dat de school van inschrijving de leerling niet kent.

- Een OPDC-leerling wordt (of is) *gedurende* de OPDC-plaatsing ingeschreven op een reguliere school voor voortgezet onderwijs. Het bevoegd gezag van deze school ontvangt bekostiging voor de leerling en is verantwoordelijk voor de leerling.
- Op het moment dat de leerling in aanmerking zou komen voor plaatsing in het OPDC bestaat de verwachting dat de leerling na de periode waarin onderwijs wordt gevolgd op het OPDC, een diploma kan halen op het niveau van de schoolsoort waar de leerling wordt ingeschreven.

Het bevoegd gezag van de school van inschrijving stelt voor de leerling die naar een OPDC gaat, een ontwikkelingsperspectief op. Het bevoegd gezag formuleert daarmee een gerichte ondersteuningsvraag (een arrangement) aan het OPDC, waarbij het doel is om de leerling te laten terugkeren in het reguliere voortgezet onderwijs

In de toeleiding is gerelateerd aan de definitie van de doelgroep na te denken over toelatingscriteria, soort arrangement en verblijfsduur. Waar ligt de grens aan de toelaatbaarheid? Hoe zijn deze grenzen in criteria om te zetten? Zijn uitspraken per traject over de verblijfsduur nodig? De antwoorden zijn te vinden in het toelatingsbesluit en zijn tevens vast te leggen in het individuele ontwikkelingsperspectief.

Voor toeleiding naar de tijdelijke bovenschoolse lesplaatsen in een OPDC gelden de volgende principes:

- Thuis-nabijheid van de bovenschoolse onderwijsopvang weegt zwaar.
- Het toewijzen van arrangementen in bovenschoolse voorzieningen dient transparant te zijn. Dat wil zeggen: objectief en door onafhankelijke deskundigen, zonder bestuurlijke binding of andere conflicterende belangen. Toeleden wordt niet aan de verwijzende scholen, noch aan de afzonderlijke OOV overgelaten. De wetgever heeft voor de toelating tot een OPDC een situatie gecreëerd die vergelijkbaar is met de toelating tot het VSO: het samenwerkingsverband is verantwoordelijk voor de verdeling van de middelen en krijgt een beslissende stem bij de toelating.
- In de besluitvorming over de toeleiding moet zeer helder zijn op welke VO-school de leerling staat ingeschreven staat, omdat daarmee duidelijk is wie ten principale verantwoordelijk is voor deze leerling, wie is aan te spreken en waar de leerling op de kwaliteitskaart drukt.
- De plaatsingsprocedures dienen zoveel mogelijk op een gebruikersvriendelijke wijze digitaal vorm te zijn gegeven.
- De deskundigen, die betrokken zijn bij de toewijzing van arrangementen, laten zich leiden door het belang van de leerling.
- Om belangenverstrengeling (of zelfs maar de schijn daarvan) te vermijden is het dan ook niet mogelijk dat deze deskundigen (ook) in dienst zijn van één van de schoolbesturen.

Voor de toeleidingsroute geldt het volgende:

- Besluitvorming begint bij zich kunnen verplaatsen in de ondersteuningsvraag van de leerling: 'Wat heeft deze leerling nodig? Wat is in regulier VO al geprobeerd en heeft daar

niet gewerkt? Daarbij horen ook vragen als: hoe lang/intensief heeft hij begeleiding nodig? Welke expertise is daarbij nodig? Dit vergt een fundamenteel andere werkwijze dan het denken vanuit voorzieningen, dat tot nu toe veelal gangbaar is. Op maat arrangeren goed in de vingers krijgen, is een kwestie van geduld en ervaring. Koers VO heeft besloten die tijd te nemen en daarom stap voor stap vernieuwingen in te voeren.

- Afstemming in de driehoek school, ouders, leerling is voorwaardelijk. Tijdens de intake dienen de vragen van deze betrokkenen aan de orde te komen. Daarna zijn zij te verwerken in het concept handelingsplan, evenals de gemaakte afspraken. Hiertoe behoren een omschrijving van de reden van plaatsing ('hulpvraag'), de werkpunten voor de eerste periode, de afspraken met de school over het leveren van materiaal, de afspraken over het contact met de ouders, de fasering en eerste inschatting van de verblijfsduur. Eventueel de training die de jongere gaat volgen.
- Een niveaubepaling tijdens de toeleiding kan zinvol zijn, omdat is gebleken dat veel leerlingen in een tijdelijk traject komen, nadat of omdat het niveau van de leerling eerder te hoog is ingeschat.

Het uitgangspunt (zie 2.1) om tijdens de intake het moment van terugkeer al te bespreken is tweeledig beoordeeld. Enerzijds is het belang onderkend om *vooraf* aan te geven hoe het perspectief van de leerling er uit ziet en dit in relatie te brengen met de duur van het verblijf. Het is echter de vraag of dit tot standaard is te verheffen. Soms is tijd nodig om te bepalen wat een goede plek is voor de leerling. Soms blijkt na inzet van expertise en extra ondersteuning dat een leerling toch, feitelijk onverwacht, terug kan naar een reguliere VO-school. Soms blijkt speciaal onderwijs het best passend.

Anderzijds is het voor de leerling van belang om duidelijk te zijn over het doel van de plaatsing op een OPDC. Reden en doel van plaatsing dienen in alle openheid besproken te worden. Gaat het om kortdurende opvang en dan weer terug? Is het doel schakelen naar een passend vervolg? Of bestaat er ook na de intake nog onduidelijkheid over de vraag welk arrangement passend zal zijn? In dat geval dient de eerste fase van het verblijf op het OPDC om te werken aan deze vraag.

In de gesprekken met directies en besturen is breed het belang benoemd van een centrale plek binnen het samenwerkingsverband waar een school terecht kan als zij er zelf niet uitkomt met de leerling. Het huidige Onderwijszorgloket Koers VO kan in deze behoefte voorzien. Hier kunnen scholen terecht voor:

- handelingsgerichte adviezen in geval van handelingsverlegenheid of het voorkomen daarvan
- vlot inbrengen van leerlingen indien er sprake is van incidenten of calamiteiten en er tijdelijk geen passende plek meer is in de eigen school
- inzet van consulenten die mee zoeken naar oplossingen buiten de eigen school
- verwijzing naar de huidige OOVV en plaatsen in het Educatief Centrum

Rol van het Onderwijszorgloket binnen passend onderwijs

In de toekomst is te overwegen het huidige takenpakket van het Onderwijszorgloket uit te breiden met adviseren over en het afgeven van toelaatbaarheidsverklaringen voor het VSO en voor het OPDC, waarbij het Onderwijszorgloket een afweging maakt over plaatsen in het VSO versus tijdelijk plaatsen in een OPDC.

Verder heeft een samenwerkingsverband de plicht om te adviseren over de ondersteuningsbehoefte van leerlingen op verzoek van het bevoegd gezag van een school waar de leerling is aangemeld of ingeschreven (artikel 17a Wet op het Voortgezet Onderwijs, lid 6d).

Artikel 17a. Het samenwerkingsverband heeft in elk geval tot taak: (...) lid 6d. het adviseren over de ondersteuningsbehoefte van een leerling op verzoek van het bevoegd gezag van een school als bedoeld in het tweede lid waar de leerling is aangemeld of ingeschreven.

2.5 Programma, functies en activiteiten

De besturen hebben uitgesproken voorstander te zijn van een OPDC met een onderwijszorgprogramma. Het gaat dan om een programma met een combinatie van zowel onderwijs als gedragsbeïnvloeding.

Wettelijk kader

- Het bestuur van het samenwerkingsverband is verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijs op een OPDC. Het samenwerkingsverband is hierop aanspreekbaar door de Inspectie. De Inspectie houdt toezicht op de kwaliteit van het onderwijs.
- Een plaatsing is altijd tijdelijk, variërend van enkele dagen tot in beginsel maximaal twee jaar. Gedurende deze periode volgen de leerlingen (een gedeelte van) het onderwijsprogramma bij het OPDC. Het is onder omstandigheden mogelijk van de vastgestelde verblijfsduur af te wijken ('pas toe of leg uit').
- Het is niet mogelijk om op een OPDC zelfstandig te examineren. Het is wel mogelijk om schoolexamens af te nemen onder de verantwoordelijkheid van de school waar de leerling staat ingeschreven. Het Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA) van die school is dan in principe leidend. Hiervan kan voor een speciale categorie leerlingen worden afgeweken, als de bevoegde gezagen van de scholen waar de leerlingen staan ingeschreven, daarmee instemmen. Op het niveau van het samenwerkingsverband kunnen afspraken worden gemaakt over een PTA voor alle leerlingen die onderwijs volgen op het OPDC. De inschrijfscholen kunnen deze dan opnemen in de PTA's. Het centrale deel van het eindexamen kan alleen op de school van inschrijving worden afgenomen. Wel is het mogelijk dat de leerlingen van een OPDC in een apart lokaal het centraal examen afleggen.

Uitvoering

In de uitvoering is voor wat betreft het deel onderwijs een intensieve samenwerking met de school van herkomst van groot belang, zie verder 2.6. Het is nog uit te werken of een leerling in een OPDC alle vakken volgt die hij op het rooster heeft staan, of dat hij aan een selectie werkt (bijvoorbeeld: alleen de verplichte AVO-vakken).

Voor wat betreft het deel gedragsbeïnvloeding is de in de OOV bestaande verbinding met Stek in stand te houden. Voor OPDC ('s) buiten de stad is de verbinding met de jeugdhulp nog te leggen. Daarnaast is een verbinding te leggen met de kernpartners die op de scholen actief zijn. Allereerst is uiteraard een intensieve samenwerking met Leerplicht van belang. De overige kernpartners jeugdgezondheidszorg, (school)maatschappelijk werk en het samenwerkingsverband leveren 'generalisten', die ook ten dienste van de leerlingen in een OPDC kunnen werken, vooral in de rol als

‘verbindingsofficier’ tussen school en OPDC (alternatieven zijn deze taak bij de mentor, dan wel zorgcoördinator te laten).

Ten slotte is een intensief contact met ouders van belang. Ouders kunnen voorafgaand aan de start van het programma op een OPDC een vrijblijvend kennismakingsbezoek afleggen om tot een goede afweging te komen wat betreft wel of niet instemmen met plaatsen. Op momenten zoals de intake, de tussentijdse evaluaties en de eindevaluatie is de aanwezigheid van ouders verplicht. Tussendoor overleggen de OPDC-medewerkers, dan wel de OPDC-mentor met de ouders over alle mogelijke zaken die hun kind betreffen en letten er op óók positief nieuws te brengen. Waar nodig, is via Stek of andere kernpartners ouderbegeleiding of – ondersteuning te regelen.

Verbinden met de expertisecentra biedt meer mogelijkheden ter versterking van het VO

In de uitvoering is te overwegen de OPDC’s zeer nauw te verbinden met de bestaande expertisecentra. In dat geval verbreedt de inzetbaarheid van het OPDC en kan zij veel meer betekenen in de verbinding VO-school – OPDC en het versterken van de leraren regulier VO. De medewerkers van de expertisecentra leveren advies, ondersteuning en kennis aan het VO en halen daar kennis op die relevant is voor het werken met de leerlingen in een OPDC. Op hun beurt leren zij van de kennis en inzichten waarover de OPDC-medewerkers beschikken in het vraaggericht werken voor de doelgroep en het regulier VO. Intervisie van medewerkers OPDC en expertisecentrum versterkt beide.

De rol die Koers VO voor zich ziet in het verder bekwamen van docenten in het omgaan met verschillen en het bieden van boeiend onderwijs bestaat vooral uit het stimuleren van onderlinge uitwisseling over (verbeter)aanpakken. Koers VO stimuleert een dialoog zonder beoordelend karakter, zodat lesgevend personeel van elkaar leert. De OPDC’s kunnen hierin een belangrijke rol vervullen. Zij vangen leerlingen op van vele scholen, waarbij iedere leerling als het ware een ‘vertegenwoordiger’ van de eigen school is. In het OPDC komt duidelijk aan het licht hoe de school heeft gereageerd op de problematiek van de leerling. Welke ondersteunende maatregelen heeft zij voorafgaand aan plaatsing ingezet? In hoeverre waren dit adequate maatregelen? Zo wordt duidelijk waar de sterke en nog te ontwikkelen kanten van scholen liggen, welke docenten suboptimaal functioneren en waar aangrijpingspunten voor verbetering liggen. Indien OPDC en expertisecentrum integraal werken, kunnen medewerkers vanuit het expertisecentrum met de in het OPDC opgedane kennis aan de slag in het VO.

Kenmerken van het programma

- de duur van een dag in het OPDC komt overeen met de duur van een lesdag in het VO
- de leerlingen volgen een individueel programma binnen kleine lesgroepen. Hierin is ruimte voor zowel individueel werken als groepsactiviteiten
- een OPDC is een onderwijsvoorziening en geen vorm van hulpverlening. Het volgen van onderwijs staat centraal, aangevuld met ondersteuning. Leerlingen die onvoldoende in staat zijn onderwijs te volgen, zijn naar een andere oplossing te verwijzen.
- de gedragsbeïnvloeding is nauw verweven met het dagelijks programma. Daarnaast zijn per jongere trainingen inzetbaar, zoals Equip, ART, Rots en Water, Vrienden of Systema. Bij het kiezen van de meest passende training houdt de mentor in het OPDC rekening met de voorkeuren van de jongere.
- het programma is veelzijdig, zodat het alle facetten van de ontwikkeling van de jongere aanspreekt. Er is, naast onderwijs en gedragsbeïnvloeding, ruimte voor sport en andere

vakken met een open structuur, zodat de jongere kan laten zien dat hij ook in een meer ongestructureerde omgeving weet welk gedrag wenselijk is.

- het programma is gefaseerd, waarbij de invulling en duur van de fasen zijn bepaald door de problematiek die ten tijde van de intake is aangetroffen. Op basis hiervan wordt met alle betrokkenen bij aanvang zo goed mogelijk een inschatting gemaakt van de verblijfsduur in het OPDC, evenals de kans op terugkeer naar de school van herkomst. Tevens is bij aanvang de structuur in het programma te verduidelijken.
- er zijn deeltijdprogramma's mogelijk. In dat geval volgt een jongere een programma op de eigen school, in combinatie met een aanvullend programma op het OPDC. Hierdoor is het mogelijk flexibele arrangementen in te zetten, een mogelijkheid die nog verder is te verkennen.
- de laatste fase, de uitstroombestemming, is cruciaal. Deze fase is flexibel in te vullen en vraagt naast maatwerk ook om een goede voorbereiding. Gedurende deze fase neemt de jongere steeds vaker deel aan het (onderwijs)programma op zijn uitstroombestemming, tot hij ten slotte volledig overgaat. Het OPDC biedt daarna nog enkele weken begeleiding op de vervolglocatie.
- iedere geplaatste jongere heeft een eigen mentor in een OPDC, die de jongere begeleidt, het proces volgt en plant en de rapportages verzorgt.
- De ouders hebben een duidelijke rol in het programma. Zij zijn in alle fasen te raadplegen en te betrekken als eindverantwoordelijken. Doel is tot een positieve werkrelatie met hen te komen. Waar nodig, werkt het OPDC aan het opheffen van belemmeringen die de ouders zien in het volgen van onderwijs.

Bij vertrek/uitstroom:

De terugkeer is de meest cruciale fase van het verblijf. Eerdere ervaringen in de rebound hebben aangetoond dat het met name in de eerste maanden na terugkeer van groot belang is een achterwacht voor teruggekeerde leerlingen te hebben. Een achterwacht is dezelfde dag beschikbaar. Dit is een persoon, liefst door de jongere zelf gekozen, in wie hij vertrouwen heeft, die het programma in het OPDC goed kent en die in staat is de jongere bij regelovertredingen snel terug te brengen op het juiste pad. Dit kan een mentor VO zijn, een favoriete docent, dan wel een schoolmaatschappelijk werker of ambulant begeleider.

Solidariteit tussen VO-scholen

Het kan zijn dat een reguliere VO- school de leerling niet terug wil zien en er evenmin in slaagt een andere VO-school te vinden. Het is nog een vraag wat te doen indien scholen er onderling niet uitkomen. De besturen stellen voor dat het samenwerkingsverband in dat geval geen 'aanwijsbevoegdheid' kan krijgen. Wel zou een vorm als 'witte rook overleg' behulpzaam kunnen zijn. Dit is nog verder uit te werken.

Problematiek en type programma

Wat betreft de soort opvang is aan te sluiten bij de huidige keuzes: leerlingen afkomstig uit het praktijkonderwijs doen het beter in een context die specifiek op hun behoeften is toegesneden (veel herhaling, werken met pictogrammen, veel praktijklessen). Leerlingen met een intrapsychische problematiek combineren gewoonlijk niet goed met leerlingen met acting out-gedrag. De momenteel bestaande doelgroepverdeling is dan ook van grote waarde en te behouden als 'unique selling point'.

Daarnaast is inspiratie op te doen op andere plaatsen in Nederland, waar men in expertisecentra i.o. meerdere vormen van expertise clustert, die allemaal gericht zijn op het begeleiden en verder ontwikkelen van kwetsbare jeugd en het voorkomen van maatschappelijke uitval (o.a. het Kennis- en Expertisecentrum Roermond, Maastricht).

Functies van een OPDC

Time Out functie (ventiel)

De meest bekende en tevens meest gewaardeerde functie van bovenschoolse opvang en onderwijs is de Time Out. Zowel school als leerling kunnen een periode afstand nemen van elkaar en tot rust komen. Het OPDC fungeert als ‘ventiel om stoom af te blazen’. Beide partijen kunnen elkaar, na bemiddeling om eventuele lang slepende conflicten uit de weg te ruimen, een nieuwe kans geven.

Versterken VO: OPDC als ondersteuner voor regulier VO.

Het OPDC kan bijdragen aan een meer effectieve en verbeterde omgang met gedrag en gedragsproblemen in het regulier VO. Het samenwerkingsverband regelt de rolverdeling en afstemming tussen de betrokken partijen die deel uitmaken van deze preventieve feedbackfunctie en zorgt er daarmee voor dat het aanbod past bij het ondersteuningsplan, past bij de visie van het SWV op wenselijke interventies op VO-scholen en voorkomt dat andere initiatieven van het SWV worden doorkruist.

Deze expertisefunctie vraagt om een integrale uitwerking die in het ondersteuningsplan is vast te leggen. Integraal wil zeggen: samen met het VSO, met de dienst ambulante begeleiding van het speciaal onderwijs, gemeente en instellingen voor jeugdhulp. Al met al: een hele klus, die om sterke coördinatie vraagt, maar hier liggen wel kansen.

Schakelfunctie

Bij sommige leerlingen is al bij aanvang plaatsing in het OPDC duidelijk dat zij niet terug zullen keren in regulier VO. In het OPDC is na te gaan of dit beeld terecht is en zo ja, uit te zoeken waar de leerling na afloop van het programma wel op zijn plaats zal zijn (veelal speciaal onderwijs of mbo). Het is zinvol om uit te werken hoe VO-scholen dan moeten handelen. Vooralsnog is het beeld dat de school van herkomst vroegtijdig actie moet ondernemen om een andere plek te vinden na de periode OPDC. Als een VO-school al weet dat de leerling niet terug zal komen, kan zij direct beginnen met het zoeken van een alternatief. Deze verantwoordelijkheid hoort bij het bestuur van de school van herkomst te liggen. Het convenant dat hierover in Rotterdam is opgesteld, ondervangt al veel.

Het schakelen van leerlingen die in detentie gaan

Tijdens de detentie zijn de leerlingen uitgeschreven uit de VO-school, maar toch blijft de school van herkomst in principe de plek waar de jongere na afloop van zijn straf terug zal keren. Wel moet het voor een school ‘maximaal veilig’ zijn om de leerling terug te nemen. De mogelijkheid is geopperd om voor deze leerlingen een rouleersysteem in de verdeling in te richten: alle scholen komen een keer aan de beurt om een dergelijke leerling op te nemen. Ook is het werken met proefplaatsingen genoemd. Een OPDC kan deze leerlingen een overbruggingsperiode bieden, met het doel te bepalen of deze leerling nog op zijn plaats zal zijn in regulier onderwijs, dan wel geschakeld moet worden naar een leerwerktraject, of uitstroom richting mbo.

Crisisopvang

Een OPDC kan een leerling in uitzonderlijke gevallen direct plaatsen, waarbij de VO-school de aanmeldingsprocedure achteraf doorloopt. Dit is mogelijk in het geval van een acute crisis, waarbij het tijdelijk niet verantwoord is een leerling naar de eigen VO-school terug te laten komen. Achteraf aanmelden in een crisissituatie is geen verkorte weg naar een reguliere plaatsing. Mocht tijdens de crisisplaatsing blijken dat de jongere in aanmerking komt voor een reguliere plaatsing, dan start de reguliere aanmeldingsprocedure.

Een crisisplaatsing is begrensd in duur. De exacte duur is nog vast te stellen.

‘Wachtkamer’

Ieder jaar heeft het regulier VO te maken met leerlingen bij wie duidelijk is dat zij niet geschikt zijn voor regulier VO, dan wel na de OPDC-plaatsing niet terug kunnen of willen keren in regulier VO. Zij worden daarom aangemeld voor bijvoorbeeld speciaal onderwijs, mbo, of plaatsing in de residentiële sector (o.a. psychiatrie). Het komt voor dat de school vervolgens op lange wachtlijsten stuit, dan wel dat het moment van de vervolgplaatsing niet aansluit op het moment dat de jongere uit een OPDC zou moeten vertrekken. Dit stelt veel scholen voor de vraag hoe de tussenliggende periode (tot de definitieve plaatsing) is te overbruggen, aangezien de leerling immers nog op de VO-school is ingeschreven. De school zou de leerling feitelijk binnenboord moeten houden, of voor een beperkte periode terug moeten nemen, maar ziet dat als nadelig voor alle betrokkenen. De gezamenlijke besturen stellen daarom voor een ‘wachtkamerfunctie’ aan het OPDC toe te voegen. Dit houdt in dat de leerling in het OPDC blijft, totdat er plaats is in de vervolgsituatie. Dit is een voorstel dat alleen onder strikte voorwaarden uitvoerbaar is. Bekende complicaties zijn:

- een jongere die het OPDC-programma heeft doorlopen is ‘uitbehandeld’. Hij heeft feitelijk een nieuw, uitdagend vervolg nodig om het geleerde vast te houden. Langer in een voorziening blijven dan noodzakelijk leidt tot afbreuk in de bereikte resultaten en tot demotivatie. In een voorziening verblijven, omdat de eigen VO-school niet langer in staat is passend onderwijs te bieden, is eveneens sterk demotiverend.
- Demotivatie is aanstekelijk. Een jongere die wacht op een vervolgplaatsing kan storend en soms destructief gedrag vertonen dat een demotiverende uitwerking heeft op groepsleden. Het is dan ook van belang deze leerlingen apart op te houden van leerlingen die nog volop gemotiveerd zijn het OPDC-programma te volgen.
- Een aparte groep voor leerlingen die op een vervolg wachten, heeft echter als nadeel dat dit voor niemand een stimulerende omgeving is en kan door de leerlingen als stigmatiserend worden ervaren. Dat vergroot het risico op terugval, maar ook op frequent verzuim en andere ongewenste gedragseffecten.
- Ten slotte is na te denken over de kosten: opvang op een OPDC is geen goedkope oplossing.

Al met al is het goed, gezien de nadelen van de wachtkamerfunctie, alternatieven te verkennen: een gastleerlingschap in het VSO, overleg met het mbo over meerdere instroommomenten, thuiszitten in combinatie met ambulante begeleiding, etc.

Diagnostiek

In toenemende mate zijn in de afgelopen jaren leerlingen in een bovenschoolse voorziening geplaatst met de vraag te verkennen wat er speelt, bijvoorbeeld:

- Een leerling vertoont voor zijn docenten ‘vreemd’ of ‘onbegrijpelijk’ gedrag. De vraag luidt uit te zoeken wat dit gedrag betekent en wat de school kan doen om deze leerling goed te begeleiden in zijn schoolloopbaan.

- Een leerling heeft een gediagnosticeerde stoornis. De vraag luidt: is deze leerling in staat in regulier onderwijs te functioneren? Of is hij toch meer op zijn plaats in speciaal onderwijs?

Dergelijke vragen van diagnostische aard zijn grotendeels het beste in het VO aan te pakken: daar doen de problemen zich voor en is het beste een gedragsanalyse te maken en te adviseren over de aanpak. Daarbij kunnen de kernpartners een rol spelen, maar ook de ambulante begeleiders vanuit het VSO, evenals aan het OPDC verbonden medewerkers die bijvoorbeeld een deel van hun aanstelling op de VO-scholen werkzaam zijn, dan wel medewerkers van één van de expertisecentra. Zij kunnen in de klas observeren, overleggen met het team en hun bevindingen delen en adviseren over aanpak en vervolg.

Voor sommige leerlingen is meer tijd nodig. In dat geval is een kortdurende diagnostische plaatsing in een OPDC te overwegen. De jongere volgt een specifiek programma, met het doel zo snel mogelijk duidelijk te krijgen wat er aan de hand is en wat voor deze jongere het beste vervolg is. Voor diagnostische plaatsingen gelden specifieke afspraken. Eventueel is van de scholen een bijdrage te vragen voor het uitgebreide Persoonlijkheidsonderzoek, dat plaatsvindt gedurende het verblijf.

2.6 Communicatie en samenwerking met de school van herkomst

Wettelijk kader

- De school van inschrijving registreert welke van haar leerlingen voor (een deel van) het programma onderwijs volgen op een OPDC evenals op wélk OPDC (hiertoe moet BRON¹ nog worden aangepast)
- Doel is de leerling terug te laten keren in regulier voortgezet onderwijs.
- Het OPDC, de school van inschrijving en eventueel de hulpverlening (er kan immers sprake zijn van een onderwijszorgarrangement) volgen en evalueren regelmatig de ontwikkeling van de leerling, bepalen of bijstelling van het ontwikkelingsperspectief nodig is en of terugkeer naar de reguliere school (al dan niet met extra ondersteuning) mogelijk is. De afstand tussen de school van inschrijving en het OPDC moet zo klein mogelijk zijn.

Gedurende het verblijf in een OPDC is intensieve samenwerking en een voortdurend over- en- weer contact tussen OPDC en school van herkomst cruciaal om tot optimale resultaten te komen. De afgelopen jaren hebben aangetoond dat bij onvoldoende contact de terugkeer van de leerling moeizaam verloopt en de kans op terugval groot is.

Inhoudelijk gaat het in de samenwerking om de volgende onderdelen:

- voor kortdurende plaatsingen (nog nader af te spreken) levert de school onderwijsmateriaal en toetsen en kijkt deze na. Komt een jongere in een programma met het profiel van een lang verblijf, of een schakelfunctie, dan is te overwegen de benodigde materialen en toetsen in het OPDC voorhanden te hebben.
- de mentor, dan wel een docent met wie de leerling een positieve relatie onderhoudt, komt minimaal twee keer op bezoek (afhankelijk van de plaatsingsduur). Voor leerlingen is dit een zeer krachtig signaal dat zij niet zijn vergeten en zij werkelijk welkom terug zijn op school

¹ BRON staat voor Basisregister Onderwijs. Alle scholen in Nederland in het primair en voortgezet onderwijs, het beroepsonderwijs en volwasseneneducatie (bve) zijn aangesloten op BRON. De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) beheert BRON. Door gebruik te maken van het persoonsgebonden nummer (burgerservicenummer of onderwijsnummer) zijn leerlingen en studenten gemakkelijker te volgen. De gegevens in BRON gebruikt DUO voor het ontwikkelen van onderwijsbeleid en voor het vaststellen van de bekostiging.

- het OPDC informeert de contactpersoon op school wekelijks over de voortgang en moeilijkheden die zich hebben voorgedaan

Intensieve communicatie en samenwerking tussen OPDC en VO-school levert op de VO-scholen op dat zij leren van de wijze waarop zij het voortraject hebben doorlopen en hoe dit mogelijk adequater kan. Ook zal intensief samenwerken bijdragen aan het versterken van het pedagogische repertoire van de docenten.

Nog uit te werken is de vraag hoe dit contact is vorm te geven wanneer een leerling direct vanuit het basisonderwijs in het OPDC is geplaatst. Ook in dat geval is en blijft de VO-school verantwoordelijk voor de leerling. Het gaat dan echter om een leerling die nog niet bekend is in het VO, maar bij wie het VO wel verplicht is contact te onderhouden met het OPDC.

2.7 Werken met een ontwikkelingsperspectief

Binnen passend onderwijs geldt de verplichting voor alle risicoleerlingen een ontwikkelingsperspectief te formuleren, in nauwe samenwerking met de ouders. Dat geldt ook voor leerlingen die naar een OPDC worden verwezen.

Wettelijk kader

Onderdelen in het ontwikkelingsperspectief (AMvB)

Het bevoegd gezag van de school van inschrijving is verplicht voor iedere leerling die naar een OPDC gaat een ontwikkelingsperspectief op te stellen, altijd in overleg met de ouders. In het ontwikkelingsperspectief zijn de volgende onderdelen verplicht op te nemen:

1. De te verwachten *uitstroombestemming* van de leerling. In het VO heeft de uitstroombestemming betrekking op uitstroom naar mbo, hbo of wo, of in geval van praktijkonderwijs naar welk soort functie op de arbeidsmarkt uitstroom is te verwachten.
2. De *onderbouwing* van de verwachte uitstroombestemming. De onderbouwing bevat samenhangende argumenten die relevant zijn voor het onderwijs met daarin aandacht voor de mogelijkheden van de leerling, gerelateerd aan de voor de uitstroombestemming vereiste kennis en vaardigheden. De onderbouwing bevat ten minste een weergave van de belemmerende en bevorderende factoren die van invloed zijn op het onderwijs aan de leerling. Het gaat hier om kindgebonden factoren en omgevingsfactoren die het onderwijsproces kunnen beïnvloeden en die (mede) bepalen of een leerling een bepaalde uitstroombestemming kan bereiken. Denk bijvoorbeeld aan motivatie, doorzettingsvermogen, een stimulerende thuisomgeving. Wanneer het bevoegd gezag na inschrijving het ontwikkelingsperspectief voor de eerste keer vaststelt, zal de onderbouwing een weergave zijn van de voor de uitstroombestemming relevante gegevens in de beginsituatie van de leerling, zoals die bijvoorbeeld blijkt uit het onderwijskundig rapport indien de leerling eerder onderwijs heeft gevolgd.
3. In het ontwikkelingsperspectief dient ook de te bieden *ondersteuning en begeleiding* opgenomen te worden en, indien aan de orde, de afwijkingen van het onderwijsprogramma.

Bij een in een OPDC te plaatsen leerling bevat het ontwikkelingsperspectief eveneens de verwachte verblijfsduur van de leerling en de tijdsverdeling: zal de leerling tijdens zijn verblijfsduur het hele onderwijsprogramma, dan wel een deel van het programma op het OPDC volgen?

Het ontwikkelingsperspectief speelt een centrale rol in het cyclische proces van planmatig handelen. Gedurende het onderwijsleerproces wordt de ontwikkeling van de leerling nauwkeurig gevolgd. Ten minste één maal per schooljaar evalueert het bevoegd gezag met de ouders het ontwikkelingsperspectief. Op basis van deze evaluatie (de Wet spreekt van ‘op overeenstemming gericht overleg met de ouders’) kan het bevoegd gezag, indien nodig, extra maatregelen treffen om de leerling op koers te houden richting uitstroombestemming, of om het ontwikkelingsperspectief bij te stellen. Dankzij deze mogelijkheid kunnen scholen rekening houden met het feit dat leerlingen door omstandigheden een andere ontwikkeling kunnen doormaken dan aan het begin verwacht.

2.8 Personeel

Het personeel in een OPDC is veelzijdig begaafd. Medewerkers zijn in staat goede ondersteuning te bieden bij het onderwijs en combineren dit met een sterke pedagogische begaafdheid. Het zijn robuuste medewerkers, met een optimistische inslag, een uitgesproken persoonlijkheid en groot incasseringsvermogen. Voor een nadere beschrijving van competenties en taken van docenten en coördinatoren verwijzen we naar een notitie van het NJI²

In het ondersteuningsplan zijn afspraken vast te leggen over de dagelijkse leiding van het OPDC, vooral is dan van belang de relatie tussen de directeur/ coördinator van het samenwerkingsverband en de directeur / coördinator van het OPDC. Hiermee verbonden is de vraag naar verantwoordelijkheden in de aansturing. Dit is nog uit te werken.

Aparte aandacht is nodig voor onderwijzend personeel dat met leerlingen werkt die langer dan drie maanden in een OPDC verblijven. Voor deze groep stelt de overheid verplicht dat het personeel een onderwijsbevoegdheid volgens de wet op het VO moet hebben.

Wettelijk kader

Leerlingen die langer dan drie maanden een onderwijsprogramma volgen op een OPDC, dienen onderwezen te worden door docenten die voldoen aan de bevoegd- en bekwaamheidseisen zoals die zijn vastgelegd in de W.V.O. Voor docenten die hier nog niet aan voldoen, wordt een overgangperiode gehanteerd waarin zij de benodigde bevoegdheden kunnen behalen.

Disciplines

Een OPDC vangt veelal overbelaste leerlingen op, bij wie een multidisciplinaire aanpak is vereist. De uitvoerenden van een OPDC-programma kunnen in dienst zijn van een schoolbestuur of van het samenwerkingsverband. Een aantal diensten zal worden ingekocht, dan wel is na overleg met de gemeente betaald uit WMO-middelen in te zetten (inzet jeugdhulp). Een OPDC dient over de volgende functionarissen te beschikken (al dan niet in dienst):

- onderwijzend personeel. Hiertoe behoren (on)bevoegde VO-docenten en onderwijsassistenten. Voor sportlessen is een bevoegde kracht verplicht.
- jeugdhulp en gecertificeerde trainers (begeleiding jongere, ambulante begeleiding ouders, overdragen naar andere vormen van hulp, trainingen op de locatie OPDC)
- conciërge (eerste opvang, ondersteunende taken, afhandelen verzuim, ontvangst van bezoekers)

² Messing, C.T.H.M. ‘Competenties reboundmedewerkers’. NJI, 2011

- maatschappelijk werk (oudercontacten, verkenning thuissituatie)
- gedragswetenschapper (advisering van het team, testen en persoonlijkheidsonderzoek, gesprekken en meer complexe individuele begeleiding),
- ten slotte is van belang administratieve capaciteit te reserveren (bijhouden statistieken, data verzamelen ter verantwoording besteding gelden en kwaliteitsbeleid).

Bij de personele bezetting is het van belang er op te letten dat het aantal volwassenen dat bemoeienis krijgt met een zorgleerling zo minimaal mogelijk blijft. Daarom is het van belang uitvoerende werkzaamheden zo goed mogelijk te combineren en te verbinden.

Bij- en nascholing

(nog uit te werken: welke faciliteiten zijn hiervoor beschikbaar? Voor wie zijn deze toegankelijk)

Aard van rechtspositionele aanstelling

(nog uit te werken)

2.9 Arrangementen en partnerschap

Passend onderwijs heeft betrekking op onderwijs en ondersteuning die in goed overleg met ouders aan leerlingen wordt geboden, zodat alle leerlingen het onderwijsprogramma kunnen doorlopen. Dit kan een school niet alleen. Nog meer dan in de huidige situatie is goede afstemming tussen ondersteuning in het onderwijs, gemeente en jeugdhulpinstellingen een vereiste. Alleen dan zijn alle middelen en mogelijkheden optimaal te benutten (deze afstemming is in een latere fase nog uit te werken in dit ondersteuningsplan).

Koers VO is begonnen om op regionaal niveau een werkrelatie op te bouwen met de 14 gemeenten met wie zij in de toekomst een 'op overeenstemming gericht overleg' (OOGO) moet gaan voeren. In het OOGO maken onderwijs en gemeente afspraken over een samenhangende aanpak van jongeren. Koers VO legt deze vast in het ondersteuningsplan.

Helaas ontbreekt de tijd om per gemeente een relatie op te bouwen en na te gaan wat er speelt. Streven is daarom basisafspraken te maken, liefst binnen een gedeelde visie op ondersteuning volgens het model 'zorg in en om de school'. Het is als grote winst te zien wanneer het zou lukken om gezamenlijk ditzelfde perspectief op ondersteuning te onderschrijven. Dit zou dan vervolgens per subregio/gemeente met de lokale schoolbesturen uitgewerkt kunnen worden.

De beleidsvertegenwoordigers vanuit de 14 gemeenten en de directie van Koers VO zijn begin van de zomer 2013 bijeen gekomen. Doel is te komen tot een gedeelde startpositie en een inkleuring van de kansen voor de toekomst. De vraag "hoe helpen wij samen de leerling" kan dienen als uitgangspunt voor het overleg met gemeenten. Immers: de leerling die onder de zorgplicht van een school valt, is in een andere situatie een inwoner van een gemeente, voor wiens welbevinden de gemeente verantwoordelijk is. Andere door de gezamenlijke besturen vastgestelde onderwerpen die op de (in deze fase nog beperkte) agenda staan zijn:

- onderwerpen waarvoor de gemeenten de verantwoordelijkheid en/of kosten draagt, zoals jeugdhulp, aansluiting arbeidsmarkt, leerlingenvervoer en schoolgebouwen
- de 'overlast gevende' jongeren (hangjongeren, thuiszitters) kan een punt van gesprek worden. Het verzoek is om de consequenties op deze vlakken, waar mogelijk, mee te nemen in de gesprekken over basisafspraken
- het 'grensverkeer' van leerlingen

In de afstemming in het OOGO wil Koers VO in ieder geval afspraken maken over: de school als werkplek: zorg in en om de school, het OPDC, thuiszitters en overgangen/ aansluitingen. Vanuit een landelijke handreiking voor de verbinding passend onderwijs en zorg voor jeugd zijn voor het OOGO de volgende onderwerpen benoemd: op peil houden van kennis (weten wat er speelt), in beeld hebben van het speelveld (elkaar kennen), de belangrijkste kengetallen, het bepalen van een inhoudelijke agenda, het inrichten van een overlegstructuur op regionaal niveau, voorbereiden van op overeenstemming gericht overleg, maken van vervolgspraken.

De gemeente is als partner van belang in het veiligheidsbeleid, de relatie met leerplicht, het bieden van licht pedagogische hulp aan gezinnen met schoolgaande met kinderen ('de leerling van een school is tevens inwoner van een gemeente') en in de toekomst in verband met de transitie jeugdzorg en de reorganisatie van de onderkant van de arbeidsmarkt, al is na het in april 2013 afgesloten sociaal akkoord onduidelijk hoe deze transitie vorm krijgt.

Het is daarom goed nu al in het ondersteuningsplan en later in het OOGO aan de orde te stellen welke soorten ondersteuning nodig zullen zijn in de arrangementen die het OPDC aanbiedt of aan wil bieden: opvoedondersteuning? Intensieve thuishulp? Want straks moet de gemeente hierin haar verantwoordelijkheid nemen wat betreft de jeugdzorg, maar nu al wat betreft de ondersteuning vanuit de basis infrastructuur (CJG, SMW).

Koers VO vraagt apart aandacht voor het onderwijs aan leerlingen die uit detentie komen. Zij wil hierover afspraken maken met de 14 gemeenten. Voor deze leerlingen is een integrale aanpak van belang en hiervoor is een 'pakket-afpraak' nodig met gemeenten, die ingaat op de vraag hoe zij het niet-onderwijs deel willen en kunnen leveren. Ook voor andere leerlingen en doelgroepen binnen een OPDC geldt dat afspraken zijn te maken met gemeenten over de aanvullende inzet van ondersteuning, zorg en hulp.

Ouders als partners

Rol en positie van ouders binnen het OPDC zijn nog verder uit te werken. Een goede werkrelatie met ouders is een essentiële succesfactor.

Volgens de Wet passend onderwijs, Artikel 17a. Samenwerkingsverbanden, lid 8f is in het ondersteuningsplan op te nemen hoe de ouders geïnformeerd worden over de mogelijkheden van ondersteuning in het OPDC.

17a, lid 8f: De wijze waarop aan de ouders informatie wordt verstrekt over de ondersteuningsvoorzieningen en over de onafhankelijke ondersteuningsmogelijkheden voor ouders

Klachten van ouders

- Als leerlingen en hun ouder(s)/verzorger(s) het niet eens zijn met een eventuele plaatsing op het OPDC of terugplaatsing op het regulier onderwijs, dan wenden ze zich tot het bevoegd gezag van de school waar de leerling staat ingeschreven. De normale procedure wanneer ouder(s)/verzorger(s) het niet eens zijn met het passend aanbod aan de leerling is dan van toepassing. Zij kunnen bijvoorbeeld een oordeel vragen aan de tijdelijke geschillencommissie passend onderwijs.
- Het OPDC is het eerste aanspreekpunt voor leerlingen die daar onderwijs volgen en hun ouder(s)/verzorger(s). Mochten problemen ontstaan over de gang van zaken op het OPDC, dan kunnen zij zich wenden tot reguliere klachtenprocedures van het OPDC of het samenwerkingsverband. De

samenwerkingsverbanden kunnen ervoor kiezen om voor de afhandeling van klachten aan te sluiten bij de landelijke klachtencommissie.

2.10 Organisatie, financiering en verantwoordelijkheden

Organisatie

Het inzetten van ondersteuning op een OPDC is pas mogelijk wanneer daaraan voorafgaand aantoonbaar relevante ondersteuning binnen het VO is ingezet. Dit houdt o.a. in: goede registratie van de problematiek en van de ondernomen acties (binnen de school), een handelingsgerichte aanpak, effectieve leerlingenbesprekingen en helderheid met betrekking tot doelstelling en tijdsduur van de ingezette ondersteuning in het VO. De school verwerkt haar opgedane ervaringen binnen een cyclische ontwikkeling van haar onderwijsondersteuningsroutes.

Het wettelijk kader maakt duidelijk dat OPDC's onder de verantwoordelijkheid van het samenwerkingsverband vallen. Een andere vraag, die nog beantwoord moet worden, is de vraag waar de OPDC's na 1 augustus 2014 bestuurlijk onder vallen. Komen de OPDC's direct onder (enkele) besturen te vallen of wordt Koers VO van 1 augustus 2014 bestuurlijk verantwoordelijk voor de OPDC's? Het antwoord op deze vragen is in het ondersteuningsplan op te nemen.

Voor het OPDC-deel, behorend tot het expertisemodel ligt de regie, de besluitvorming, het beheer en de verantwoording over de bestede middelen bij het samenwerkingsverband. Streven kan zijn tot een uniforme inrichting van de OPDC's te komen, maar het is ook denkbaar alleen de regionale OPDC's breder op te tuigen, bijvoorbeeld met een expertisecentrum, zodat in de regio meer en kwalitatief betere ondersteuning mogelijk wordt. Dit is nog uit te werken.

Wel is vastgesteld dat de diversiteit aan maatwerkarrangementen binnen het OPDC vanuit de gedachte 'één kind, één gezin, één plan' zijn in te vullen, met een duidelijke casusregie. Dit brengt met zich mee dat in ieder OPDC jeugdhulp inzetbaar moet zijn.

Overlegstructuur

(nog uit te werken).

Ieder OPDC heeft een aantal interne overleggen, maar daarnaast is het een sterk met het samenwerkingsverband en de omliggende regio verbonden voorziening. Dat leidt tot de volgende overleggen (frequentie en duur zijn nog nader te bepalen).

- Afstemming beleid en kaders met beleidsmedewerker samenwerkingsverband, al dan niet gekoppeld aan onderlinge uitwisseling (stand van zaken, resultaten, aanvullingen en aanpassingen op het bestaande programma)
- Deelname aan relevante VO-bijeenkomsten in de regio (zoals overleg van zorgcoördinatoren) en zelf organiseren van evaluatieve bijeenkomsten
- Deelname aan relevante teamvergaderingen op school (in het kader van het begeleiden terugkeer, bespreken observaties, informeren en adviseren van het team). Eventueel adviserende deelname aan enkele ZAT's, b.v. van een grote leverancier aan het OPDC
- Afstemming met relevante partners, in ieder geval leerplicht en de wijkagent
- (met het samenwerkingsverband). Afstemmend overleg met de gemeente over de mate waarin de gemeente vanuit de WMO kan bijdragen aan de zorg voor jongeren

- Afstemming met (gespecialiseerde) jeugdhulp voorzieningen met het doel het werken volgens 'één kind, één plan' te realiseren.

Financiering

Inzet van ondersteuningsmiddelen

(nog uit te werken) In het ondersteuningsplan is voor een periode van vier jaar vast te leggen volgens welke regels de middelen lichte ondersteuning besteed gaan worden, binnen de kaders die de notitie OCW 2012 aangeeft.

Samenwerkingsverbanden kunnen een OPDC onder meer financieren uit de middelen die zij voorheen kregen voor Herstart, Rebound en Op de Rails. De budgetten die momenteel met deze voorzieningen zijn gemoeid, zijn in het nieuwe stelsel passend onderwijs toegekend aan de samenwerkingsverbanden passend onderwijs en gebundeld in de middelen voor lichte ondersteuning. Het staat een samenwerkingsverband overigens vrij om ook middelen uit het budget zware ondersteuning in te zetten, dan wel lwoo en pro middelen, reguliere bekostiging van de scholen voor voortgezet onderwijs, of met partijen te onderhandelen over de inzet vanuit andere geldstromen, zoals gemeentelijke subsidies. Het samenwerkingsverband legt via haar jaarverslag verantwoording af over de middelen waarmee zij het OPDC financiert en de inzet daarvan. Indien van toepassing, nemen schoolbesturen in hun jaarverslag op dat zij bekostiging overhevelen naar het samenwerkingsverband ten behoeve van een OPDC.

De financiering van de OPDC's is in samenhang te zien met afspraken die het samenwerkingsverband maakt indien overschrijdingen in het VSO optreden.

De gezamenlijke besturen hebben zich in hun visie uitgesproken voor een combinatie van schoolmodel en expertisemodel, waarbij men bij het expertisemodel denkt over de inrichting van meerdere OPDC's, verdeeld over stad en regio. Dit heeft tot gevolg dat, met het oog op de continuïteit, structureel geld is te reserveren. Dat kan echter alleen wanneer dit financieel realistisch is. Tevens is te overwegen de scholen bij gebruik van de opvang en expertise van het OPDC een financiële bijdrage te vragen en is samen met de verantwoordelijke gemeenten te bekijken waar de ondersteuning voor leerlingen en zorg voor de eigen inwoners financieel slim te combineren zijn.

Verantwoording van middelen

Het samenwerkingsverband is verantwoordelijk voor het verzamelen van informatie voor de jaarlijkse verantwoording bestedingen in het budget lichte zorg. Het belang van goed monitoren van de resultaten van de voorziening is inmiddels breed onderschreven. Jaarlijks is na te gaan of de middelen terechtkomen bij de juiste leerlingen en wat het effect is geweest van die extra ondersteuning, zowel voor de leerling en gezin als voor de reguliere VO-school. Worden de leerlingen daadwerkelijk teruggeleid naar regulier onderwijs en ronden daar de schoolloopbaan af met een diploma, zoals het eerste doel luidt van een OPDC?

Maar ook:

- hoeveel leerlingen zijn bereikt met de ondersteuning? Hoeveel stromen uit naar speciaal onderwijs, naar een mbo of een andere bestemming? Hoe doen zij het daar?
- hoeveel leerlingen maken gebruik van een gecombineerd onderwijszorgarrangement? Welke doelgroep, met welke ondersteuningsvragen maakt gebruik van dergelijke arrangementen? Wat is de bijdrage geweest van de partners die deelnemen aan een arrangement?
- draagt het OPDC inderdaad bij aan een dekkend aanbod, of zijn nog witte vlekken gebleken?
- zijn er patronen over langere tijd te ontdekken in in- en uitstroom?

Ook is voorgesteld na te gaan welke factoren bijdragen aan een succesvolle terugkeer op de reguliere school, zodat hiervan op de langere termijn is te leren.

2.11 Kwaliteitsbeleid en -bewaking

Kwaliteitsbeleid maakt deel uit van iedere professionele voorziening. Maar ook het toegenomen accent op het verantwoorden van gepleegde inzet maakt een meer objectieve vaststelling noodzakelijk van de bereikte vorderingen tijdens het verblijf, zoals in het voorafgaande is besproken. Het regelmatig bespreken en vastleggen van vorderingen en deze relateren aan het ontwikkelingsperspectief is bovendien als verplichting vastgelegd in de AMvB.

Wettelijk kader

Het volgen en evalueren van de ontwikkeling van de leerling (AMvB):

Het ontwikkelingsperspectief speelt een centrale rol in het cyclische proces van planmatig handelen bij het onderwijs. Gedurende het onderwijsleerproces wordt de ontwikkeling van de leerling in het (speciaal) basisonderwijs, in het voortgezet onderwijs en in het praktijkonderwijs nauwkeurig gevolgd. Ten minste jaarlijks evalueert het bevoegd gezag met de ouders het ontwikkelingsperspectief. Op basis van deze evaluatie treft het bevoegd gezag, indien nodig, extra maatregelen om de leerling op de koers richting uitstroombestemming te houden of stelt het ontwikkelingsperspectief bij. Door gebruik te maken van de mogelijkheid om het ontwikkelingsperspectief bij te stellen, kan de school rekening houden met het feit dat leerlingen door omstandigheden een andere ontwikkeling kunnen doormaken dan zij aan het begin van de basisschoolperiode had verwacht.

Verder stelt het Referentiekader op blz 20: “Het bestuur van het samenwerkingsverband draagt er zorg voor dat de aangesloten scholen verantwoording afleggen over de resultaten die met de toegekende ondersteuningsmiddelen zijn behaald en voorziet in een systematische monitoring hiervan”.

Planmatig handelen is een vereiste op individueel leerling niveau, maar ook op het niveau van het OPDC en van het samenwerkingsverband. Daarbij is het inrichten van een rapportage- en volgsysteem aan de hand van een PDCA-cyclus van groot belang: voor een individuele leerling, zodat het zicht op zijn ontwikkelingsperspectief behouden blijft, en voor het samenwerkingsverband om tijdig bij te kunnen sturen.

Koers VO richt een kwaliteitszorgsysteem in om zicht te houden op de kengetallen en het ontwikkelproces in het samenwerkingsverband. Daarnaast wil het samenwerkingsverband scholen stimuleren om de kwaliteit van de basisondersteuning te verbeteren, in lijn met de veronderstelling in het Referentiekader dat hiermee een beroep op (bovenschoolse) extra ondersteuning zal verminderen. De visie achter het kwaliteitszorgsysteem gaat uit van de opvatting dat scholen hun verantwoordelijkheid nemen voor leerlingen. Niet te snel zeggen ‘dit kan ik niet zelf’, maar anderzijds ook niet te lang zelf door blijven gaan.

Koers VO zal vanwege de introductie van passend onderwijs nieuwe procedures ontwikkelen, die eveneens systematisch gemonitord worden. Wat betreft de OPDC's is bijvoorbeeld te denken aan

afspraken over de toeleiding naar bovenschoolse voorzieningen. Bij het toetsen van de kwaliteit gaat het dan vooral over het tijdig en efficiënt uitvoeren van de stappen in dit proces, zodat een leerling tijdig en efficiënt van de passende ondersteuning is te voorzien.

Het transparant maken van leerlingstromen en de ondersteuning die de scholen bieden zien de besturen als een gezamenlijk belang. Op dit moment is vaak niet duidelijk wát er wáárom misgaat. Dit leidt tot vragen over de kwaliteitszorg, zoals:

- hoe vaak zijn VO-scholen handelingsverlegen en doen daarom een beroep op een collega VO-school?
- zijn hierin patronen zichtbaar en wat is hiervan te leren?

Antwoorden op deze vragen helpen zicht te krijgen op de dekkinggraad van de onderwijssteuning en maken het mogelijk elkaar in de (sub)regio aan te spreken op het al dan niet opnemen van leerlingen met behoefte aan extra ondersteuning. Wanneer een school kan aantonen dat zij de benodigde ondersteuning niet kan bieden, zou dit ook zichtbaar moeten worden in het schoolondersteuningsprofiel.

In een PDCA-cyclus te verwerken aspecten van een kwaliteitszorgsysteem op het niveau van een OPDC en van het samenwerkingsverband zijn onder meer:

- een **vraaggerichte** houding dient een vast bestanddeel te zijn in al het handelen vanuit een OPDC. Peil regelmatig of de arrangementen nog steeds passen bij de vraag van de VO-leerlingen en de VO-scholen, bijvoorbeeld op een jaarlijkse evaluatie met de VO-zorgcoördinatoren (directies) en de medewerkers van de voorziening en via klantevaluaties. Organiseer ouderavonden. Ga steeds na of de voorziening zich richt op een authentieke vraag van de klant. Denk daarbij ook aan een vraaggerichte intake en een goede communicatie met ouders en dienstverlening aan het VO. Volg vanuit het OPDC wat de VO-scholen zelf aan ondersteuning ontwikkelen en ga na hoe hierop adequaat is aan te sluiten. Een vertrouwensrelatie tussen school en OPDC is bij dit alles een eerste vereiste.
- Vraaggericht werken voor VO-scholen is te verbinden met de richting die de gezamenlijke besturen via Koers VO aangeven op grond van eigen evaluaties, metingen en jaarverslagen. Het één kan niet zonder het ander: het gaat om twee kanten die elkaar in balans houden.
- de **effectiviteit**. Ga regelmatig na of het programma in het OPDC ertoe leidt dat de klanten (de school, in tweede instantie leerling en ouders) de doelen behalen die tijdens de intake zijn afgesproken. Het gaat om doelrealisatie op individueel niveau: periodieke evaluaties met leerling, ouders en school. Draagt de aanpak bij aan een positieve ontwikkeling? Het gaat ook om doelrealisatie op niveau van een OPDC, dan wel op het niveau van het samenwerkingsverband. Hiervoor zijn periodieke evaluaties (veelal jaarlijks) van belang. Welke positieve resultaten bereikt een OPDC en wat is de effectiviteit van alle OPDC's gezamenlijk? Wat kan beter, op het niveau van één OPDC, of op het overall niveau?
- de mate van **efficiëntie** (doelmatigheid) in een OPDC. Stel periodiek vast of de omvang van de ingezette middelen nog in verhouding staan tot het rendement. Is de aanpak nog doelmatig, dan wel efficiënt te noemen? Het gaat hierbij om het vaststellen van de 'return on investment', vaak uit te drukken in percentages, kengetallen.

De onderwijsinspectie zal toezicht houden op de nieuwe samenwerkingsverbanden passend onderwijs. Daarbij toetst zij onder meer op de kwaliteit van de activiteiten. December 2012 is een concept-toetsingskader opgeleverd, dat ten tijde van het schrijven van het ondersteuningsplan nog niet definitief is gemaakt.

Borging

De bestuurlijke borging van het OPDC zal als vraag herhaaldelijk op de agenda terugkeren. Om een afdoend antwoord te kunnen geven is het van belang dat het inzetten van het budget lichte ondersteuning voor het in stand houden van één of meerdere OPDC's leidt tot concrete, aansprekende resultaten die een overtuigende indruk maken op de betrokkenen en de financiers. Wat betreft borging is een belangrijke stap gezet, wanneer VO-scholen het OPDC-aanbod opnemen in het eigen ondersteuningsprofiel, als behorend tot de eigen ondersteuningsstructuur. Hiermee is het OPDC als sluitstuk in een doorlopende lijn verbonden met de ondersteuningsstructuur op de VO-scholen.

Borging vereist sturing vanuit overtuiging door het SWV. Maar het vraagt ook om afstemming met de gemeente. Goed functionerende arrangementen binnen een OPDC zijn ook voor gemeenten van belang. Een goed functionerende voorziening voorkomt een aantal problematieken die overlast (en kosten) kunnen veroorzaken voor een gemeente.

2.12 Het heden als basis voor verandering

Uit de stand van zaken rapportage blijkt dat in de regio Rotterdam sterke, goed ontwikkelde en veelzijdige ondersteuningsmogelijkheden bestaan, waarvan medewerkers en schooldirecties vinden dat zij een duidelijke meerwaarde hebben in het binnen boord houden van leerlingen. Uit enquêtes die de OOVV regelmatig afnemen, blijkt dat ook de ouders zeer tevreden zijn.

Deze positieve stand van zaken is voor het ondersteuningsplan te verbinden met een heroverweging van het bestaande, het formuleren van wenselijke arrangementen en trajecten en het vaststellen van de consequenties (inhoudelijk en financieel). In deze paragraaf is feedback op de bestaande situatie verzameld. Dat is mede de basis voor een voorstel van een puntsgewijze werkagenda voor de gezamenlijke schoolbesturen, dat tot slot in paragraaf 2.13 is geformuleerd.

1. Gelijktrekken voorzieningenniveau stad en regio.

In de toekomst zal in de inrichting van de ondersteuning de verdeling naar evenredigheid tussen stad en regio sterker dan voorheen als uitgangsprincipe gelden. Dit is tevens te motiveren met de noodzaak de zorgplicht na te komen. Daarom streeft het samenwerkingsverband niet alleen naar een dekkend, maar tevens ook thuisnabij aanbod, zowel in de stad als in de regio. Dat is te realiseren wanneer ook in de regio één of meerdere OPDC's zijn ingericht, bij voorkeur in combinatie met de expertise van de zorgconsulenten van het Onderwijszorgloket.

Regionale verschillen in kenmerken van de populatie

Het aantal verwijzingen naar een OOVV vanuit de regio is momenteel verwaarloosbaar klein. Dit is positief te duiden, indien men er zeker van kan zijn dat de plaatselijke voorziening de bestaande behoefte geheel dekt. Het is echter negatief, wanneer op grond van culturele verschillen en de bezwaarlijke reisafstand jongeren (en hun gezinnen) verstoken blijven van ondersteuning, die zij nodig hebben. Dat laatste zou specifiek het geval kunnen zijn in de Hoekse Waard en Hoogvliet, twee gebieden die relatief ver weg liggen van de stad Rotterdam en die ieder een geheel eigen karakter hebben. De ervaring leert dat plaatsen in de Rotterdamse voorzieningen vanuit beide regio's nauwelijks kans van slagen heeft. Hier is de noodzaak van thuisnabije opvang nog sterker aanwezig dan in de andere regio's.

Op deze plek is eveneens de regio Ridderkerk te noemen. Voor leerlingen uit deze regio geldt dat ook zij gewoonlijk niet of nauwelijks in staat en/of bereid zijn naar een OOVV te reizen. De aanwezige rebound is momenteel exclusief in gebruik voor leerlingen van Farel en Gemini. Tegelijkertijd is bekend dat ook Edudelta en de Focus beroepsacademie (Barendrecht) graag in deze rebound willen plaatsen. Nu kan dat alleen tegen kostprijs en dat is geen realistische optie. Het zou daarom een mooie oplossing zijn om in deze regio een (dependance van een) OPDC- expertisecentrum in te richten, vanuit de rebound in het Maxima, waar men al zeer veel ervaring heeft met klantgericht werken voor het VO.

Het Maxima College stelt voor in de regio IJsselmonde, Ridderkerk, Barendrecht de volgende functies mogelijk te maken binnen een in te richten expertisecentrum:

- (minimaal) een loket met de mogelijkheid tot directe consultatie en crisisopvang. Deze behoefte is ook gebleken bij het basisonderwijs in de regio
- een kleine, bovenschoolse rebound
- coachen, begeleiden en bieden van training op de schoollocatie
- kortdurende opvang (leerlingen, groepen), op de rebound-, of op de schoollocatie

Hierover is in de regio nog geen overleg gevoerd.

2. Opheffen verschillen in toewijzing van ondersteuning

De VO-scholen in de regio melden aan via een redelijk directe, vaak ook interne weg, ook omdat het veelal 'eigen' (interne) voorzieningen zijn. De aanmeldingen van de Rotterdamse VO-scholen lopen altijd via de Centrale Intake Commissie (het Onderwijszorgloket). Een tweede verschil: de leerlingen van de VO-scholen in de regio krijgen geen integrale indicatie. De leerlingen van de Rotterdamse scholen krijgen direct bij plaatsing een indicatie jeugdzorg voor één jaar, dankzij deelname van BJZ aan de Centrale Intake Commissie (CIC).

Integrale indicatie, via de Centrale Intake Commissie, ook in de regio

Het is aan te bevelen in de toekomst de toewijzingsprocedure in stad en regio gelijk te trekken, zodat:

- de CIC ook voor de regionale voorzieningen de noodzaak tot plaatsing kan toetsen, onder de voorwaarde dat dit geen vertraging in vergelijking met de huidige situatie oplevert. Zo ontstaat een meer uniforme toewijzingsprocedure, waarop beter is te sturen.
- integrale hulp ook in de regio mogelijk wordt. Een integrale indicatie past bij het uitgangspunt van Koers VO 'elke leerling op de juiste plek', inclusief: 'elke leerling ontvangt passende onderwijssteuning op school, of wordt waar nodig (al dan niet tijdelijk) verwezen'. Met dit laatste uitgangspunt sluit Koers VO tevens ongelijke behandeling uit, in die zin dat een leerling uit de stad snel toegang tot jeugdzorg heeft en dit voor een ander, een leerling in de regio, niet direct binnen bereik ligt.

De ervaring in de OOVV laat zien dat het afgeven van een integrale indicatie voor veel jongeren en hun gezinnen een grote meerwaarde heeft. Hierdoor is de aanwezigheid van een jeugdhulp medewerker (Stek, Flexus jeugdplein, andere partijen) op locatie mogelijk en daarmee een succesvollere uitvoering van het programma.

De bestaande ontwikkeling richting (integrale) onderwijszorgprogrammering zal zich doorzetten, dit is ook in de notitie OCW als optie genoemd. Koers VO heeft dit uitgangspunt overgenomen, door te kiezen voor een doelgroep met multiproblematiek, bij wie een multidisciplinaire benadering, inclusief jeugdhulp, in de meeste gevallen aan de orde is.

Dit onderwerp is tevens nader uit te werken in de contacten tussen samenwerkingsverband en gemeenten. Er moeten creatieve verbindingen komen tussen regulier onderwijs, OPDC en zorgpartners, in afstemming met de gemeenten (denk aan het verplichte OOGO), zodat in de gespecialiseerde arrangementen binnen het VO vanzelfsprekend zorg beschikbaar is voor zowel de leerling, zijn gezin en de school. Niet alleen in de stad, maar ook in de regio.

Voor leerlingen bij wie inzet van de jeugdhulp wenselijk is, geldt dat het van belang is de diverse momenten waarop deze inzet aan de orde is helder te onderscheiden en in te richten:

- bij aanmelding, diagnose en/of planontwikkeling
- tijdens het OPDC-programma (als coaches, trainers, ouderbegeleiders, ambulante begeleiders, e.d.)
- bij het afgeven van toelatingsverklaringen speciaal onderwijs
- afstemming met bestaande jeugdhulp

3. Communicatie en begeleiding van docenten op de VO-scholen

Ondersteunende voorzieningen zijn minder succesvol wanneer zij niet goed samenwerken met de VO-scholen. Dit leidt bijvoorbeeld tot problemen met het aanleveren van werk, maar ook in de nazorg. Communicatie en samenwerking met het reguliere VO zijn structurele aandachtspunten. Zeker in de nazorgfase. Ervaringen in de praktijk tonen overtuigend aan dat goede begeleiding bij de terugkeer de crux van een tijdelijke plaatsing is. Is dit niet geregeld, dan zal een leerling vrijwel zeker en vaak al vrij snel terugvallen in zijn ongewenste gedrag. Daarom is een vaste contactpersoon (een achterwacht) waar de jongere na terugkeer in het reguliere VO een beroep op kan doen van essentieel belang. Waar nodig en mogelijk, blijkt het een krachtige oplossing indien ambulante begeleiding ingezet kan worden (zoals de module intensieve pedagogische thuisbegeleiding van Stek).

Coaching van docenten

In de afgelopen jaren laten de cijfers zien dat het VO in toenemende mate problemen heeft met de opvang en begeleiding van leerlingen met gedragsproblemen. Ter versterking van het primaire proces in de klas kunnen VO-scholen baat hebben bij onder meer (pedagogische) advisering (door medewerkers van het OPDC, van één van de expertisecentra, ambulant begeleiders, etc.).

Inhoudelijk gaat het om advisering op individueel leerlingenniveau, inclusief coaching van leerlingen, dan wel om consultatie, advisering aan en coaching van docenten.

Aan de uitwerking hiervan is veel aandacht besteed in het landelijk ondersteuningsprogramma reboundvoorzieningen. Daaruit komen de volgende aanbevelingen voort:

- a. Ondersteuning sluit altijd aan op een vraag van de school en richt zich op het versterken van de ondersteuning in het VO en het assisteren van de VO-school bij tijdig en passend handelingsgericht arrangeren. De CIC kan toezien op het handelingsgericht zijn van een aanmelding. Dat vraagt om verder investeren in de kwaliteit van de schoolinterne zorgstructuur (die in de laatste jaren merkbaar is verbeterd). En ten tweede een intensieve werkrelatie tussen VO-school en OPDC, gekenmerkt door wederzijds vertrouwen.
- b. De ondersteuning versterkt een sociaal veilig pedagogisch klimaat op de school van herkomst. Het OPDC fungeert voor de verwijzende VO-scholen als een partner die gefundeerd en onafhankelijke feedback kan geven op de sociale veiligheid en het pedagogisch klimaat in de school en de klas, zowel wat betreft individuele leerlingen (coaching in het VO, in het OPDC en nazorg) als groepen.

c. De advisering die een OPDC in de nazorgfase meegeeft, kan bijdragen aan een beter pedagogisch klimaat voor alle leerlingen in de klas. Zo ontstaat vanuit individuele begeleiding van een vertrekkende leerling een olievlekwerking naar de hele lesgroep, dan wel naar leerlingen met een vergelijkbare problematiek.

Werkt het OPDC op deze punten samen met een expertisecentrum, dan ontstaat een krachtige combinatie met veel expertise. Belangrijke voorwaarde is wel dat de feedback welkom is en dat vereist wederzijds vertrouwen en de bereidheid zich open te stellen voor elkaars expertise.

4. Geen vervolg na de OOV: pak uitstroom zonder uitzicht aan.

Uit de uitstroomgegevens blijkt dat ongeveer een kwart van de OOV-uitstroom pas in tweede instantie, maar vaak ook helemaal geen aansluiting vindt in vervolgonderwijs, of een ander traject en daarmee een hoog risico loopt op thuiszitten. Hierin speelt mee dat het (te) lang duurt voor een plaatsing in speciaal onderwijs tot stand komt. Daarnaast kiest de OOV bij een aantal leerlingen voor verwijzing naar een nevenvestiging zorg, maar de keuze voor deze uitstroommogelijkheid is steeds vaker niet te realiseren.

Het verminderen van het aantal leerlingen dat zonder duidelijke bestemming uit de OOV vertrekt, dient met prioriteit aangepakt te worden. Mogelijke oplossingen:

- de procedure rondom de afhandeling van de kwaliteitsdossiers analyseren op mogelijkheden tot een snellere afhandeling te komen, zodat plaatsing sneller binnen bereik komt.
- betere verbinding van de OOV met mogelijkheden Educatief Centrum, meer verwevenheid in programma.

Daarnaast is afstemming met de huidige nevenvestigingen zorg van belang om te verkennen welke mogelijkheden er zijn om in de toekomst mogelijk iets ruimhartiger toe te laten. Ook is uit te zoeken of enkele leerlingen voorzien van intensieve coaching (ambulante begeleiding), misschien toch terug kunnen keren in het reguliere VO.

5. Heroverweging doelgroepen

Op dit moment vangen de voorzieningen die op kunnen gaan in een nog in te richten OPDC een zeer diverse doelgroep op, allen met gedragsproblemen die de continuering van de schoolloopbaan in gevaar brengen, inclusief jongeren die uit detentie komen tot jongeren die al minstens vier weken thuiszitten.

Analyse van de daadwerkelijke bezettingscijfers en eventuele wachtlijsten kan helpen om meer inzicht te geven in de vraag of de huidige plaatsingsmogelijkheden passen bij de vraag in het reguliere VO.

Wat nu opvalt:

- Er is inmiddels meerdere jaren een onderbezetting bij de jonge moeders en een overbezetting op de plaatsen voor leerlingen met externaliserend gedrag (ook het verlengen van de plaatsingsduur, zoals mogelijk op grond van een Op de Rails plaatsing, heeft hieraan niet wezenlijk iets veranderd). De vraag naar plaatsen voor leerlingen uit het praktijkonderwijs is eveneens groter dan het aanbod. Het lijkt daarom zinvol de bestaande indeling in doelgroepen meer los te laten, door meer in te spelen op de actuele behoefte.
- Sinds kort zijn Cluster 4 groepen in de OOV ingericht door Horizon en worden de Herstarters in Cluster 4 opgevangen. Het plaatsen van Herstart binnen het speciaal onderwijs was bij de start een logische keuze. De rapportages van de projecten speciaal

onderwijs laten echter zien dat steeds vaker Herstarters uitstromen naar andere vormen van onderwijs dan VSO en naar combinaties van onderwijs en werken. Bij aanvang van Herstart in 2004 – 2005 kreeg 87% een indicatie voor Cluster 4, in het laatst gerapporteerde projectjaar (2011) was dit 44%. Het valt daarom te overwegen of het wat betreft de onderwijsoriëntatie niet zinvoller kan zijn de Herstart- leerlingen in een omgeving op te vangen met een sterkere oriëntatie op regulier onderwijs, zoals een OPDC.

Verbinden van Plus en OPDC nieuwe stijl

Financieel gezien is het slim om de VSV-Plusvoorziening aanpak te verbinden met de OPDC's en de mogelijkheden tot ondersteuning op school. Binnen het huidige convenant (tot zomer 2015) zijn de Plusmiddelen ingezet op extra plekken in de OOV (Time Out achtige oplossingen) en op extra ondersteuning voor leerlingen, in de vorm van individuele schoolloopbaancoaching. Dit draagt bij aan een doorgaande lijn naar het mbo.

6. Verminderen scheidslijn regulier en VSO

Binnenkort zitten regulier VO en speciaal onderwijs samen in één samenwerkingsverband, maar het optimaal benutten van de voordelen van samenwerking kan beter. Voor de regio geldt bovendien dat daar speciaal onderwijs vaak minder goed toegankelijk is op grond van de relatief grote reisafstand.

Met de inrichting van meerdere OPDC's beschikt Koers VO over gebundelde expertise die binnen het werkgebied beschikbaar is op het gebied van gedrags- en motivatieproblematiek. Deze expertise is echter niet alleen binnen een OPDC voorhanden. In een OPDC kan integratie plaatsvinden van de expertise van het samenwerkingsverband (Onderwijszorgloket), de expertise vanuit het VSO, van ambulante diensten cluster 4, van de expertisecentra, en van de huidige voorzieningen Rebound, Op de Rails en Herstart. Onder regie van het samenwerkingsverband zijn afspraken te maken over de inzet van die expertise en het ontwikkelen van gecombineerde arrangementen. Voordeel is dat het op deze manier lukt om expertise van de ambulante begeleiding te integreren met het basis ondersteuningsprofiel van de scholen.

Voor de uitstroom vanuit OPDC naar speciaal onderwijs is een nieuwe procedure in te richten. Het zou goed zijn om deze kwetsbare leerlingen, die een hoog risico lopen de schoolloopbaan voortijdig te beëindigen, met voorrang aan te nemen in het speciaal onderwijs. Dit is vergelijkbaar met de huidige werkwijze (de kwaliteitsdossiers), maar dan liefst met meer doorzettingsmacht wat betreft het daadwerkelijk plaatsen.

Het is zinvol inhoudelijk een nauwere programmatische verbinding tussen OPDC en delen van het Educatief Centrum tot stand te brengen. Bij een aantal leerlingen zal gaandeweg blijken dat zij niet meer geschikt zijn, dan wel niet meer te motiveren zijn voor regulier VO, maar nog te jong zijn voor mbo. Het zijn 'doeners'. Voor hen is het sterk motiverend een nieuw perspectief dichtbij te hebben: door alvast kennis te maken met de leerwerkbedrijven van het Educatief Centrum, dan wel (indien de leeftijd klopt) met de arbeidstoeliding. Het verbinden van OPDC-arrangementen met de mogelijkheden van het Educatief Centrum zal voor deze categorie leerlingen een grote meerwaarde hebben.

Nevenvestiging VSO en symbiose

OCW noemt in haar notitie (2012) nadrukkelijk de mogelijkheid van ‘nevenvestigingen VSO’ (term van OCW) in te richten. In het kader van thuisnabij onderwijs is het vanaf 1 augustus 2014 mogelijk om een nevenvestiging van een school voor voortgezet speciaal onderwijs cluster 3 of 4, of van een instelling voor cluster 1 of 2 te stichten, eventueel gehuisvest in een reguliere school voor voortgezet onderwijs. Om zo veel mogelijk tegemoet te komen aan de wens tot integratie, is het eveneens een optie te kiezen voor een combinatie van het inrichten van een nevenvestiging bij een school voor regulier onderwijs én gebruik te maken van symbiose. Leerlingen staan in dat geval ingeschreven bij het VSO, maar volgen een deel van hun onderwijsprogramma op een reguliere school voor voortgezet onderwijs die zich op dezelfde locatie bevindt. Op die manier kunnen leerlingen ook gezamenlijk aan onderwijsactiviteiten deelnemen.

Gezien de omvang en aard van de problematiek bij leerlingen van het Penta College Hoogvliet, is het aan te bevelen te onderzoeken of het inrichten van een ‘nevenvestiging VSO’, zoals bedoeld door OCW, een reële optie is³: hetzij als symbioseklas, hetzij op een afzonderlijke locatie in Hoogvliet. Indien dit slaagt, is daarbij te overwegen hoe men het goede van de huidige interne Reset klas kan behouden. Verder is na te gaan of het verbinden van nevenvestiging en symbiose voor meer scholen een ‘passende’ optie is.

7. Grensverkeer

In de regio ontbreken goede afspraken over de afhandeling van het grensverkeer. De noodzaak om afspraken te maken over het grensverkeer, is met name aan de orde in de regio rondom de Krimpenerwaard. Hier ligt op leerling niveau een nauwe relatie met het aanpalende SWV Midden-Holland/Rijnstreek. Daarnaast is voor de toekomst van belang de westkant van het samenwerkingsverband in de gaten te houden. Hier bezoeken leerlingen uit Schiedam het vmbo Life College, deel van de Lentiz scholengemeenschap. Op deze school is met plusgeld een voorziening ingericht, die verbindingen heeft met rebound. Daarnaast zijn de ontwikkelingen in het voorzieningenniveau in Spijkenisse en in Hoogvliet in de gaten te houden. Momenteel is de hoeveelheid grensverkeer in beide regio’s beperkt, maar dat zou in de toekomst kunnen veranderen, op basis van de aantrekkelijkheid van de ondersteuning.

2.13 Vraagstukken voor de werkagenda: op weg naar verdere invulling van het ondersteuningsplan

We besluiten het concept ondersteuningsplan met het kort benoemen van alle hiervoor soms verspreid benoemde onderwerpen die voor het ondersteuningsplan inhoudelijk nog nader zijn uit te werken. Door deze puntsgewijs bij elkaar te zetten, is het voor de gezamenlijke schoolbesturen eenvoudiger een werkagenda samen te stellen en daarbinnen prioriteiten te bepalen.

Algemeen:

- evenredige verdeling van onderwijsondersteuning over stad en regio: een dekkend en thuisnabij aanbod past bij de Koers-VO principes. Recht doen aan ‘cultuurverschillen’: specifiek in de Hoeksche Waard en Hoogvliet.

³ Als het bevoegd gezag van een VSO-school een nevenvestiging wil inrichten, dan moet daarover overeenstemming zijn met het samenwerkingsverband en de gemeente waar die nevenvestiging zal worden gevestigd. Voor de bekostiging wordt de nevenvestiging aangemerkt als deel van de VSO-school die de nevenvestiging in stand houdt. Qua bekostiging en regelgeving valt de nevenvestiging dan ook onder de WEC en niet onder de W.V.O.

- gedachtevorming over een mogelijke verbinding, dan wel integratie van OPDC en expertisecentrum. Voordeel is het ontstaan van een goed toegerust expertise- en adviescentrum, dat ondersteuning biedt aan het reguliere VO en dat goed in staat is een 'preventieve feedbackfunctie' vorm te geven. Nodig is een integrale uitwerking, die in het ondersteuningsplan is vast te leggen. Integraal wil zeggen: samen met het VSO, met de dienst ambulante begeleiding van het speciaal onderwijs, gemeente en instellingen voor jeugdhulp. In dit verband is speciaal de regio Ridderkerk te noemen, waar is voorgesteld tot een bredere inzet van tijdelijke lesplaatsen en ondersteuning voor het VO te komen, om zo uit te groeien tot een regionaal inzetbaar expertisecentrum.
- besluitvorming over de mate waarin reguliere VO-scholen op de eigen locatie 'extra ondersteuning' vormgeven. Dit heeft consequenties voor aard en omvang doelgroep in het OPDC.
- onderling verbinden van VSO en regulier onderwijs: nu twee werelden, straks deel van hetzelfde samenwerkingsverband passend onderwijs. Uitwerken óf en zo ja, welke VSO-voorzieningen op een reguliere VO-school uitgevoerd kunnen worden, denk aan gecombineerde arrangementen waarin VO en VSO nauw samenwerken, of een oriëntatie op mogelijke locaties voor een nevenvestiging VSO. Penta Hoogvliet met de Reset klas lijkt hiervoor een geschikte locatie.
- betere regeling van het grensverkeer. In ieder geval met de regio Midden-Holland Rijnstreek. In de toekomst is de balans in voorzieningenniveau met Schiedam en Hoogvliet in de gaten te houden.

Doelgroep

- heroriëntatie en herdefinitie van bestaande en nieuwe doelgroepen. Er is een gebrek aan plaatsen voor leerlingen met externaliserende gedragsproblemen, dan wel afkomstig uit het praktijkonderwijs. Daarentegen een iets te grote capaciteit voor het plaatsen van jonge meiden/jonge moeders. Ook is te overwegen arrangementen voor nieuwe doelgroepen te ontwikkelen: leerlingen uit havo/vwo, bovenbouw basisonderwijs. In samenwerking met de ROC-besturen is voor de jonge mbo-leerlingen te zoeken naar slimme verbinding van de mogelijkheden binnen de VSV-Plusvoorziening, met de ontwikkelingen rondom het OPDC en de inzet van jeugdhulp.
- opvang van en onderwijs aan thuiszitters, momenteel in Herstart, zou, gezien de toenemende oriëntatie op regulier onderwijs, binnen het OPDC geplaatst kunnen worden.
- te overwegen is een sterkere oriëntatie op mbo en de leerwerktrajecten en arbeidstoeleiding voor een deel van de doelgroep (in specifieke arrangementen).
- afgrenzen van de OPDC-doelgroep van de VSO-doelgroep. Wie hoort waar thuis en waarom daar?
- uitwerken van een (schakel)arrangement binnen het OPDC voor leerlingen die uit detentie komen, maar niet langer plaatsbaar zijn op de school van herkomst.
- besluitvorming rond de vraag welke arrangementen geschikt zijn of nog in te richten zijn voor leerlingen met verslavingsproblematiek.

Toeleiding en plaatsing

- heroverweging van het takenpakket Onderwijszorgloket. Het loket kan de besluitvorming rondom plaatsing in een OPDC op zich nemen. Heroriëntatie op de toeleiding heeft tot doel tot meer eenduidigheid voor stad en regio te komen. Streven zou moeten zijn de CIC ook het

besluitorgaan te maken voor toewijzing van ondersteuning in de regio. Datzelfde geldt ook voor het omgaan met crisissituaties.

- integrale indicatiestelling met het oog op de multiproblematiek van de doelgroep, óók in de regio. In de hele regio Rotterdam slim verbinden van regulier VO, OPDC en jeugdhulp.
- uitwerken van de digitale vormgeving van de herziene toeleidingsprocedure
- uitwerken van de procedures in het geval van een crisissituatie.

Programma en functies

- in het onderwijskundige deel van het programma: volgt een leerling alle vakken in het OPDC of een selectie?
- heroriëntatie op de bestaande relatie met de jeugdhulp (Stek). Voldoet deze in deze vorm, of zijn aanpassingen wenselijk?
- is het zinvol een verbinding te leggen met de kernpartners/ de op de VO-scholen aanwezige ambulante begeleider? Zo ja, hoe is die verbinding vorm te geven? Wat is/ kan de rol (zijn) van deze betrokkenen in de oudercontacten?
- verder uitwerken van de mogelijkheid voor leerlingen om deeltijdprogramma's binnen een OPDC te volgen.
- verdere uitwerking van samenspel VO en OPDC tijdens de cruciale terugkeerfase. Bij definitieve terugkeer in regulier VO is het aanwijzen van een 'achterwacht' nodig.
- besluitvorming over de voorgestelde 'wachtkamerfunctie' in een OPDC.
- uitwerking van een diagnostisch programma. Wat kan op de VO-school plaatsvinden? Welke diagnostische vraagstellingen zijn geschikt voor beantwoording in een OPDC? Is een eigen bijdrage van VO-scholen aan een Persoonlijkheidsonderzoek op zijn plaats?

Communicatie en samenwerking VO

- goede lijnen in samenwerking, heldere verdeling in taken en verantwoordelijkheden en communicatie tussen OPDC en regulier VO. Goede afspraken over de vormgeving van de nazorgfase tot enkele maanden na de definitieve terugkeer.
- er moet een oplossing komen voor de 23% uitstroom vanuit de OOV, voor wie niet direct een passend vervolg is gevonden, bijvoorbeeld snellere uitstroom/doorstroom naar VSO, of intensieve onderwijsbegeleiding in het VO. Daarbij is tevens na te gaan hoe het perspectief van het lwoo zo goed mogelijk is te verbinden met de tijdelijke lesplaatsen.
- uitwerken van de solidariteit in het VO: het onderling van elkaar overnemen van leerlingen die uitstromen uit de OOV en niet meer terug kunnen naar de school van herkomst. Verdere uitwerking van het voorgestelde 'witte rook' overleg, indien in eerste instantie geen enkele reguliere VO-school bereid lijkt de OPDC-leerling te plaatsen.
- uitwerken van taken en verantwoordelijkheden van het reguliere VO in relatie tot de plaatsingsduur. Het lijkt aan te bevelen onderscheid in inzet te maken tussen kort verblijf (intensieve inbreng door het VO gevraagd) en langdurig verblijf, dan wel plaatsing in de schakelfunctie (meer inbreng van het OPDC/ minder beroep op de VO-school). Denk o.a. aan VO-taken als het leveren van schoolwerk, bezoek van (mentor)docenten, etc.

Personeel

- indien docenten de in een OPDC geplaatste leerlingen langer dan drie maanden lesgeven, is een kwalificatie volgens de W.V.O. vereist. Voor wie niet aan deze eis voldoet, is een

overgangperiode ingericht. Wat wordt ondernomen om niet bevoegde OPDC-docenten bevoegd te maken?

- besluitvorming over de dagelijkse leiding van het OPDC, vooral is dan van belang de relatie tussen de directeur/ coördinator van het samenwerkingsverband en de directeur / coördinator van het OPDC. Hiermee verbonden is de vraag naar verantwoordelijkheden in de aansturing.
- besluitvorming over de benodigde disciplines/functionarissen en over de vraag wie waar in dienst is en welke dienstverlening kan worden ingekocht, dan wel door de gemeente is te leveren? Uitwerking van de rechtspositionele aspecten van aanstellingen
- uitwerken van bij- en nascholing.

Arrangementen en partnerschap

- uitwerken van goede afstemming tussen ondersteuning in het onderwijs, gemeente en jeugdhulp. Hoe is bijvoorbeeld de positie van een OPDC wat betreft ondersteuning aan leerlingen te omschrijven in relatie tot zorg voor inwoners? De resultaten van dit overleg zijn in een later stadium te beschrijven in het ondersteuningsplan.
- overleg met de gemeente over een samenhangende aanpak van jongeren, liefst vanuit een gedeelde visie, waaronder de soorten ondersteuning die nodig zullen zijn in de arrangementen die het OPDC aanbiedt, of aan wil bieden. Denk bijvoorbeeld aan (opvoed)ondersteuning of intensieve thuishulp.
- 'Pakket-afspraken' met gemeenten over jongeren die uit detentie komen.

Organisatie en financiën

- waar zullen de OPDC's na 1 augustus 2014 bestuurlijk onder vallen? Direct onder (enkele) besturen, of wordt Koers VO van 1 augustus 2014 bestuurlijk verantwoordelijk?
- de voorziening in de Hoekse Waard is momenteel volledig in beheer en uitvoering bij Trivium/Lindenhof, een instelling voor jeugdzorg. Dit strookt niet met de opdracht aan de samenwerkingsverbanden passend onderwijs om *onderwijs*ondersteuning in te richten. Verder uitwerken: hoe zijn de onderwijsinbreng en –verantwoordelijkheid te vergroten?
- zijn de OPDC's in de hele Rotterdamse regio uniform in te richten, of is het beter te kiezen voor een verschil in (regionale) inrichting?
- uitwerken van de overlegstructuur binnen de regio rondom een OPDC, dan wel intern.
- uitwerking van de financiële paragraaf. Volgens welke regels gaat het samenwerkingsverband de middelen lichte ondersteuning besteden? Vult zij deze middelen aan met andere middelen? (bijvoorbeeld uit het budget zware ondersteuning, dan wel lwoo en pro middelen, reguliere bekostiging van de scholen voor voortgezet onderwijs).
- inrichten van een verantwoordingsstructuur voor de besteding van de middelen.

Kwaliteitsbeleid

- inrichten van een realistisch uitvoerbare PDCA-cyclus.
- monitoren van de nieuw ontwikkelde procedures, inclusief het transparant maken van leerlingstromen en de ondersteuning die VO-scholen bieden.

Het Nederlands Jeugdinstituut: hét expertisecentrum over jeugd en opvoeding

Het Nederlands Jeugdinstituut is het landelijk kennisinstituut voor jeugd- en opvoedingsvraagstukken. Het werkterrein van het Nederlands Jeugdinstituut strekt zich uit van de jeugdgezondheidszorg, opvang, educatie en jeugdwelzijn tot opvoedingsondersteuning, jeugdzorg en jeugdbescherming evenals aangrenzende werkvelden als onderwijs, justitie en internationale jongerenprojecten.

Missie

De bestaansgrond van het Nederlands Jeugdinstituut ligt in het streven naar een gezonde ontwikkeling van jeugdigen, en verbetering van de sociale en pedagogische kwaliteit van hun leefomgeving. Om dat te kunnen bereiken is kennis nodig. Kennis waarmee de kwaliteit en effectiviteit van de jeugd- en opvoedingssector kan verbeteren. Kennis van de normale ontwikkeling en opvoeding van jeugdigen, preventie en behandeling van opvoedings- en opgroei problemen, effectieve werkwijzen en programma's, professionalisering en stelsel- en ketenvraagstukken. Het Nederlands Jeugdinstituut ontwikkelt, beheert en implementeert die kennis.

Doelgroep

Het Nederlands Jeugdinstituut werkt voor beleidsmakers, staffunctionarissen en beroepskrachten in de sector jeugd en opvoeding. Wij maken kennis beschikbaar voor de praktijk, maar genereren ook kennisvragen vanuit de praktijk. Op die manier wordt een kenniscyclus georganiseerd, die de jeugdsector helpt het probleemoplossend vermogen te vergroten en de kwaliteit en effectiviteit van de dienstverlening te verbeteren.

Producten

Het werk van het Nederlands Jeugdinstituut resulteert in uiteenlopende producten zoals een infolijn, websites, tijdschriften, e-zines, databanken, themadossiers, factsheets, diverse ontwikkelings- en onderzoeksproducten, trainingen, congressen en adviezen.

Meer weten?

Wilt u meer weten over het Nederlands Jeugdinstituut of zijn beleidsterreinen, dan kunt u terecht op onze website www.nji.nl.

Wilt u op de hoogte blijven van nieuws uit de jeugdsector? Neem dan een gratis abonnement op onze digitale *Nieuwsbrief Jeugd*.